

Södertörns högskola | Samhällsvetenskapliga institutionen

Kandidatuppsats 15 hp | Socialt arbete | Vårterminen 2013

Unga mäns upphörande med kriminalitet

– En kvalitativ studie som undersöker hur sociala faktorer påverkar unga män att ta sig ur en kriminell livsstil

Av: Mehrdokht Jorjani och Sandra Rhawi

Handledare: Dina Avrahami

FÖRORD

Under skrivandet av detta examensarbete har vi stött på både fram- och motgångar, men processen har oavsett varit oerhört lärorik och spännande. I ett tidigt skede av uppsatsskrivandet ansvarade Mehrdokht mestadels för tidigare forskning och Sandra för metoddelen men trots det hade vi möjlighet att påverka varandras ansvarsområden. Resterande delar har vi skrivit gemensamt då vi insåg fördelen med att vi kunde komplettera varandra. Därmed har vi båda varit ansvariga för hela examensarbetet tillsammans.

En svårighet har varit att finna frivilliga deltagare till undersökningen då studiens ämne kan uppfattas vara av känslig karaktär. Vi är därför väldigt tacksamma för att våra informanter medverkade. Sedan vill vi även tacka våra nära som har ställt upp då vi har behövt rådgivning. Slutligen vill vi även tacka varandra för ett gott samarbete med mycket skratt och allvarliga diskussioner.

Tack!

Mehrdokht Jorjani och Sandra Rhawi

SAMMANFATTNING

Syftet med denna studie är att undersöka hur sociala faktorer påverkar unga män att ta sig ur en kriminell livsstil. De sociala faktorerna som undersökts presenteras i tre teman: *familjeförhållanden*, *umgängeskrets* och *sysselsättning*. Studien präglas av en kvalitativ ansats och semistrukturerade intervjuer med fyra informanter har genomförts för att samla datamaterial. Teorierna som sedan använts för att analysera datamaterialet är *social kontrollteori* grundad av Travis Hirschi (1969) och *socialt kapital* utifrån Richard K. Moule Jr., Scott H. Decker och David C. Pyroozs (2013) beskrivning.

Det analyserade datamaterialet visar på att de tre sociala faktorerna påverkade de unga männen att upphöra med brott. En fundamental förutsättning för upphörandet var att ha starka och stabila familjerelationer. Vidare var valet av umgängeskrets en viktig faktor när de unga männen tog avstånd från den kriminella sfären. Även investeringar i arbete och studier stärkte deras sociala band till andra delar av livet vilket tyder på att sysselsättning har varit av betydelse för upphörandet med brottsliga handlingar. Positiva sociala relationer tillförsåg ungdomarna med resurser som skapade förutsättningar för de att utveckla ett positivt socialt kapital, vilket i sin tur ökade deras involvering i majoritetssamhället.

Av studien framgår att familjen var en grundläggande och avgörande faktor som påverkade de unga männen att lämna en kriminell livsstil. Familjen och resurser som fanns tillgängliga genom dessa relationer utgjorde basen för hur andra delar av informanternas tillvaro utvecklade sig och var utgångspunkten för deras reflekterande kring de andra två undersökta sociala faktorerna.

Nyckelord: kriminalitet, unga män, sociala band, upphörande med brott, social kontrollteori, socialt nätverk, socialt kapital

ABSTRACT

The aim of this research has been to examine how social factors influence young adult men to end a criminal lifestyle. The social factors under examination have been presented according to three themes; *family situation*, *acquaintances* and *occupation*. The study takes a qualitative approach and consists of semi-structured interviews carried out on four informants. The theories employed to analyze the gathered data are the *Social Control Theory* constituted by Travis Hirschi (1969) and *Social Capital* based on Richard K. Moule Jr., Scott H. Decker and David C. Pyrooz's (2013) definition.

The analyzed material showed that all three social factors have an influence on the young adult men ceasing with delinquent activities. Strong ties to family members and a stable family situation showed to be fundamental features to break with the criminality. Furthermore, the impact of the acquaintances showed to be an important factor and spending time with those outside the criminal sphere became crucial in leaving the delinquency behind. Added to this, the research pointed out that investments in education and work strengthened the social ties to other areas of life, which indicates that having an occupation is instrumental in the pursuit of ending with criminality. Positive social relations provided the young adults with resources that created opportunities for them to develop a positive social capital, as a result of this their involvement in the mainstream society increased.

The data showed that the family is the single most essential element that influenced the informants. The family and resources that are available through these relations constitutes the basis on which other parts of their existence developed and were reflected upon, manifested through the other two social factors became mirrored in the relationship to their respective families.

Keywords: criminality, adult young men, ceasing with delinquency, Social Control Theory, Social Network, Social Capital

INNEHÅLL

1. INTRODUKTION	2
1.1 BAKGRUND	2
1.2 PROBLEMFÖRMULERING	3
1.3 SYFTE	3
1.4 FRÅGESTÄLLNINGAR	4
1.5 BEGREPPSDEFINITIONER	4
1.5.1 Segregation – Förort	4
1.5.2 Kriminalitet	4
1.5.3 Umgängeskrets – Socialt nätverk.....	4
1.6 UPPSATSENS DISPOSITION	5
2. METOD.....	6
2.1 VAL AV METOD.....	6
2.2 AVGRÄNSNINGAR OCH URVAL	7
2.3 INTERVJUDESIGN.....	7
2.4 GENOMFÖRANDE	8
2.5 VALIDITET, RELIABILITET OCH GENERALISERING	9
2.6 FÖRFÖRSTÅELSE OCH ANALYSMETOD.....	10
2.7 ETISKA HÄNSYNSTAGANDEN	11
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	13
3.1 SOCIAL KONTROLLTEORI	14
3.2 SOCIALT KAPITAL.....	16
4. TIDIGARE FORSKNING	19
4.1 FAKTORER AV BETYDELSE FÖR UNGA MÄNS KRIMINELLA HANDLINGAR	19
4.2 FAKTORER AV BETYDELSE FÖR ATT TA SIG UR EN KRIMINELL LIVSSTIL	21
5. RESULTAT OCH ANALYS.....	23
5.1 PRESENTATION AV INFORMANTERNA	23
5.2 FAMILJEFÖRHÅLLANDEN	24
5.3 UMGÄNGESKRETS	29
5.4 SYSSELSÄTTNING	33
5.4.1 Arbete och Fritid.....	33
5.4.2 Studier.....	38
6. DISKUSSION	41
REFERENSLISTA.....	45
BILAGA 1	47
BILAGA 2.....	49

1. INTRODUKTION

Under en treårsperiod har vi studerat på programmet Socialt arbete med storstadsprofil på Södertörns högskola. Under utbildningens gång har vi samlat kunskap kring olika problem och företeelser som berör storstäder, bland annat segregation, utanförskap och kriminalitet. En kombination av eget intresse för ungdomar samt utbildningens inriktning har väckt olika frågeställningar hos oss som vi är motiverade till att studera närmare i denna kandidatuppsats.

Introduktionen till denna uppsats består av en bakgrund följt av en problemformulering, syfte, frågeställningar, begreppsdefinitioner och slutligen en presentation av uppsatsens disposition.

1.1 BAKGRUND

Svenska undersökningar har visat att människor är som mest brottsbenägna under ungdomsåren. Det är vanligt förekommande att ungdomar begår brott under en kortare tidsperiod för att sedan sluta med kriminella aktiviteter och som vuxna leva ett så kallat ”välanpassat” liv. För de allra flesta ungdomar är kriminalitet alltså en övergående fas av livet. Enligt Socialstyrelsen (2008) har majoriteten av 15-16 åriga svenska ungdomar uppgett att de under en tolv månadersperiod begått minst ett brott. Det är endast en minoritet av de tillfrågade, cirka fem procent, som fortsätter med kriminalitet under tonåren och i vuxen ålder (Socialstyrelsen 2008:13).

Utveckling hos barn och ungdomar sker i samspel med en rad olika sociala sammanhang, såsom familjen, kamratkretsen, skolan och närsamhället. Hur stor risken är för barn och ungdomar att involveras i brottsligt beteende hör ihop med en mängd skydds- och riskfaktorer som går att finna inom dessa olika livsområden (Brottsförebyggande rådet 2009:8).

Ungdomsbrottslighet kan både ses som ett tecken på en redan ogynnsam livskarriär men också som en utlösande faktor för marginalisering. Det är välförankrat i tidigare forskning att ungdomar som är brottsligt aktiva oftare än andra är uppväxta i mer resurssvaga hem. Denna resurssvaghet visar sig på olika sätt och kan handla om exempelvis ekonomiska förutsättningar, familjeförhållanden, hälsa och sociala problem. Individens livschanser eller möjligheter kan minska ytterligare genom samhällets reaktion på individens brottsliga handlingar (Nilsson & Estrada 2009:4).

Att växa upp med begränsade sociala och ekonomiska förutsättningar, prestera dåligt i skolan, skolka, ha vänner och familj som sysslar med brott och att ha en läggning som kännetecknas av risktagande, impulsivitet och rastlöshet är de viktigaste riskfaktorerna som har kunnat urskiljas för att generellt börja begå brott eller rekryteras till kriminella nätverk enligt forskningsstudier. Om ungdomar har flera av dessa riskfaktorer samtidigt ökar risken ytterligare då riskfaktorerna kan förstärka varandra (Socialstyrelsen 2012:36).

1.2 PROBLEMFÖRMULERING

Uppsatsen ämnar öka förståelsen kring upphörande med ungdomsbrottslighet, ett ämne som ofta uppmärksammas i massmedia i negativa termer där individers väg ut ur en kriminell livsstil hamnar i skymundan. Statistik om brottslighet och vilka grupper av människor som ligger bakom denna brottslighet är det massmedia väljer att lyfta fram och förmedla. Studien är avgränsad till unga män från Stockholmsförorter då vi anser att de, mer än andra grupper i samhället, blir utpekade som kriminella. Det talas inte sällan om unga män i förorterna som begår brott och det ges olika förklaringar till ungdomarnas handlingar. Bengt Börjeson (2008) ger exempel på detta med rubriken "Han är idol i förorten" ur kvällstidningen Expressen. Reportaget handlar om en ung man som försörjer sig på att sälja knark till ungdomar och genom försäljningens intäkter införskaffar sig en ny Mercedes (Börjeson 2008:138).

I media läggs det däremot inte lika mycket fokus på vilka faktorer som bidrar till att unga män tar sig ur en kriminell livsstil. Detta är dock ett ämne som uppmärksammas allt mer samt engagerar olika samhällsaktörer att arbeta med frågan, där Fryshuset i Stockholm är ett exempel. Inom det sociala arbetet är det viktigt att genom forskning belysa och understryka vikten av de olika sociala faktorernas påverkan på ungdomars kriminella livsstil. Detta för att öka kunskapen om hur ungdomar kan fångas upp i ett tidigt skede och därigenom förebygga en utveckling till grövre kriminalitet. Denna kandidatuppsats ämnar lyfta fram hur olika sociala faktorer kan påverka de unga människors väg ut ur kriminalitet.

1.3 SYFTE

Syftet är att belysa hur unga män tar sig ur en kriminell livsstil som pågått under deras ungdomsår. Syftet uppnås genom en kvalitativ studie som fokuserar på hur sociala faktorer påverkar unga män i några Stockholmsförorter att sluta med sina kriminella aktiviteter.

1.4 FRÅGESTÄLLNINGAR

- Hur påverkar familjeförhållanden att de unga männen upphör med sina kriminella aktiviteter?
- Hur påverkar umgängeskretsen att de unga männen tar sig ur den kriminella livsstilen?
- Hur påverkar sysselsättning (arbete, fritid och studier) att de unga männen slutar med sina kriminella handlingar?

1.5 BEGREPPSDEFINITIONER

1.5.1 Segregation – Förort

”Segregation” kan definieras som en form av fysisk distans som leder till socialt avstånd. Segregation kategoriserar grupper av människor eller områden utifrån till exempel etnisk tillhörighet, klass och/eller social status genom att skapa och återskapa en rangordning som manifesterar människors olika värde. Det finns ett antal sociala problem som kopplas till segregerade förorter, exempelvis ungdomskriminalitet, arbetslöshet, våld mot kvinnor och barn och dåliga kunskaper i svenska språket (Peterson, Svensson & Addo 2003:35–37).

1.5.2 Kriminalitet

”Kriminalitet” kan definieras som en handling som bryter mot lagen. Lagar kan i sin tur anses vara befästa normer som reglerar hur människor bör uppträda i ett visst samhälle. När en individ vanemässigt bryter mot dessa normer brukar beteendet kallas för kriminellt. Om detta kriminella eller avvikande beteende inkorporeras i individens livsstil, kan det kallas för en kriminell- eller avvikande livsstil (Chylicki 1992:33).

1.5.3 Umgängeskrets – Socialt nätverk

”Umgängeskrets” och ”socialt nätverk” kan definieras som människor som en viss individ umgås med regelbundet. En individs sociala relationer till andra människor kan ha en positiv eller negativ påverkan beroende av det sociala stödet som umgänget kan förse individen med och en hög grad av socialt stöd innebär ett positivt socialt nätverk (Nationalencyklopedin 2013). Vår tolkning och användning av begreppet umgängeskrets och socialt nätverk syftar på både vänner som individen har känslomässiga band till men att de även kan bestå av personer som individer umgås med av andra skäl, exempelvis studiekamrater, arbetskamrater eller på grund av ett kriminellt samarbete.

1.6 UPPSATSENS DISPOSITION

Efter introduktionskapitlet presenteras metodkapitlet där bland annat avgränsningar, urval, analysmetod och etiska hänsynstaganden redogörs. Därefter redovisas teoretiska utgångspunkter följt av tidigare forskning som är relevant för studien. I resultat- och analyskapitlet analyseras det insamlade intervjumaterialet genom en koppling till teorierna samt tidigare forskning. Slutligen lyfts de huvudsakliga slutsatserna fram i en diskussion.

2. METOD

I forskningssyfte betyder ”metod” läran om de verktyg som kan användas för att samla in informanter och datamaterial. Metod är med andra ord kunskapen om hur man samlar in, bearbetar, organiserar, analyserar och tolkar sociala fakta på ett systematiskt sätt för att tillvägagångssättet ska vara tydligt för utomstående (Halvorsen 1992:13).

Metodkapitlet inleds med en beskrivning och diskussion kring valet av metod för studien. Sedan kommer urvalsgruppen och avgränsningen att presenteras, denna del förklarar vilken urvalsmetod som använts för att få tag på informanterna och vilka bestämda kännetecken våra informanter har gemensamt. Slutligen kommer intervjuform och etiska hänsynstaganden att redovisas.

2.1 VAL AV METOD

Vi har valt att utgå från en kvalitativ ansats i studien eftersom denna forskningsmetod mestadels omfattar beskrivande kvalitativa data kring individers utsagor och observerbara handlingar. Då syftet är att undersöka hur sociala faktorer leder till att unga män tar sig ur en tidigare kriminell livsstil har vi valt att genom intervjuer med fyra män samla kunskap kring deras erfarenheter om detta. En kvalitativ intervjuform (se avsnitt 2.3) har använts i denna studie med syftet att generera en djup förståelse kring informanternas erfarenheter och upplevelser av upphörandet med kriminella aktiviteter. Vidare innebär denna intervjuform en möjlighet till att kontrollera intervjusituationen och frihet att genom interaktionen med intervjupersonerna fördjupa svar och reda ut eventuella missförstånd som kan uppstå under intervjun. Studien har som ändamål att lyfta fram intervjupersonernas subjektiva upplevelser och erfarenheter utifrån individens egna ord, meningsbeskrivningar och uttryck. På så vis har subjektiva tankar och känslor studerats vilket är ännu ett kännetecken för den kvalitativa forskningsmetoden (Larsson, Lilja & Mannheimer 2005:91–92; Halvorsen 1992:89).

Metodstrategin som användes var av ”abduktivt” slag vilket innebär att vi har utgått ifrån vårt datamaterial men att vi samtidigt har använt oss av teorier som analysverktyg. Under genomförandet av studien har det skett en växelverkan mellan datamaterialet och teorierna där båda delarna har påverkat varandra (Larsson, Lilja & Mannheimer 2005:23).

2.2 AVGRÄNSNINGAR OCH URVAL

För att på bästa sätt fokusera studien har den avgränsats till att enbart studera unga män som är uppväxta i Stockholmsförorter. Studien inriktar sig på fyra män som under perioder av sin tonårsålder, 13 – 19 år varit kriminellt aktiva. Intervjupersonerna är i dagsläget 24 – 30 år gamla, därmed har de passerat sin tonårsperiod samtidigt som hågkomsterna från tonårsåldern fortfarande är intakta. Idag är ingen av de intervjuade kriminellt aktiva utan alla har upphört med sin kriminella livsstil. Undersökningen avgränsas till de sociala faktorer som påverkat de unga männen att upphöra med brott snarare än på möjliga individuella faktorer till upphörandet. Vi har valt att fokusera huvudsakligen på sociala faktorer i de unga männens tillvaro eftersom dessa kan vara av betydelse för det sociala arbetet som riktar sig till ungdomar. Vi är dock medvetna om vikten av de individuella faktorernas betydelse för de unga männens livssituation då även det kan påverka dem till att sluta med kriminella handlingar. Då studien fokuserar på unga män i Stockholmsförorter där andelen invånare med en annan etnisk bakgrund än den svenska är hög har den utländska bakgrunden kommit att bli ett gemensamt attribut för samtliga informanter. Denna aspekt har dock inte behandlats eller undersökts närmare i uppsatsen då det ligger utanför studiens fokus och kommer således inte att diskuteras.

Ett ”strategiskt urval” används då urvalet i studien är litet och då syftet inte är att generalisera resultatet utan snarare att samla information med hög kvalitet och relevans för syftet och frågeställningarna i undersökningen. Det betyder att undersökningsspersonerna i vanliga fall utgör ”typiska” exempel på det som ska studeras och att de innehar erfarenheter som anses relevanta för studiens syfte. Informanterna i vår studie uppfyller de typiska kriterierna då de är uppvuxna i Stockholmsförorter och har varit kriminellt aktiva under sina ungdomsår. Vi är bekanta med två av intervjupersonerna medan vi har kommit i kontakt med de två andra personerna med hjälp av dessa två bekanta. Denna form av urvalsmetod går under namnet ”snöbollseffekten” vilket innebär att forskaren genom en/flera av informanterna får kontakt med ytterligare en/flera informanter som fyller de attribut undersökaren söker och finner lämpliga hos en informant (Halvorsen 1992:102).

2.3 INTERVJUDESIGN

I detta arbete har ”semistrukturerade” intervjuer utförts för att samla in datamaterial. En semistrukturerad intervju är en intervjuform mellan en strukturerad form, exempelvis ett bestämt frågeformulär utan avböjning, och en ostrukturerad intervju som är ett öppet samtal.

Under intervjuerna ställde vi frågor från en intervjuguide som hade förberetts i förväg och som ordnats i olika teman. Semistrukturerade intervjuer är således, till skillnad från ostrukturerade intervjuer, fokuserad för att kunna skapa jämförbarhet. Denna intervjuform lämnar dock utrymme för följdfrågor vilket gav informanterna möjlighet att besvara ställda frågor i egna termer. Följdfrågorna användes som ett verktyg för att kunna fördjupa uttalanden från informanterna samt för att utveckla och förtydliga vissa punkter (Kvale 1997:32). Den semistrukturerade intervjuformen kräver viss förkunskap kring forskningsämnet från intervjuarens sida då intervjun är flexibel och det finns möjlighet för följdfrågor. Det kan därför vara av stor vikt att forskarna själva utför intervjuerna eftersom de innehar kunskapen som är nödvändig för att ställa relevanta frågor och då det är de som senare analyserar materialet i studien (May 2001:151).

2.4 GENOMFÖRANDE

Som tidigare nämnts var de första två informanterna som deltog i studien bekanta till oss. Dessa intervjupersoner fungerade sedan som en kanal till att få tag på fler personer som skulle kunna vara villiga att delta i studien. Vi var tacksamma för detta då vi kunde föreställa oss att det kunde uppstå svårigheter i att få personer att ställa upp då studien genomsyras av ett känsligt ämne. Det är viktigt att som forskare få fram ärliga svar från sina informanter. Vi upplevde att vi kunde få detta på grund av att de deltagande var bekanta till oss eller till andra deltagande, därmed uppfattade vi att intervjupersonerna kunde känna sig trygga och bekväma. Enligt Abby Peterson m.fl. (2003) kan nackdelen med detta tillvägagångssätt dock vara att de deltagande modifierar sina uttalanden till sin egen fördel genom att framhäva sina bättre sidor (Peterson, Svensson & Addo 2003:65).

Innan vi utförde intervjuerna skapade vi en intervjuguide (se Bilaga 2) som skulle användas som en mall vid mötet med informanterna. För att samla in data har semistrukturerade intervjuer med fyra informanter genomförts där varje intervju varade under 40-60 minuter. Informanterna fick själva välja en lugn plats där intervjuerna ägde rum för att de skulle känna sig trygga och avslappnade under intervjun. Innan intervjuerna började fick informanterna ett informationsbrev (se Bilaga 1). Informationsbrevet informerade om studiens syfte, informanternas rättigheter och etiska hänsynstaganden (för vidare diskussion se avsnitt 2.7 om etiska hänsynstaganden). Informanterna gav oss även deras samtycke till att vi skulle spela in intervjuerna. Samtliga intervjuer utfördes av oss båda tillsammans och för en effektiv skrivprocess har vi transkriberat två intervjuer var.

Efter en genomgång av datamaterialet upptäckte vi att det saknades tyngd kring specifika händelser som har gett upphov till att informanterna avslutade sina kriminella aktiviteter. På grund av detta tog vi kontakt med de deltagande för en andra intervju som varade i cirka 20 minuter vardera. Pål Repstad (2007) nämner några punkter som är viktiga att ta hänsyn till då retrospektiva intervjuer utförs, intervjuer av detta slag innebär att informanten ser tillbaka och berättar om något som har hänt tidigare i deras liv. En nackdel med den retrospektiva intervjun är att människor kommer ihåg och återskapar det förflutna genom ett filter av nya tankesätt som sker i efterhand. Författaren förklarar att det ur ett metodiskt sätt är av betydelse att koppla intervjuerna till konkreta upplevelser och händelser då människor minns dessa starkare än känslor och tankar (Repstad 2007:105–106). Vi har därför under de kompletterande intervjuerna försökt fokusera mer på samt fördjupa oss i specifika händelser och upplevelser som informanterna har varit med om vid upphörandet med brottsliga handlingar.

I en strävan efter en hög kvalitet har vi under genomförandet av denna studie reflekterat kontinuerligt över vårt arbete. Kristin Bie (2009) förklarar att reflektion är en process som möjliggör utveckling genom att individer bedömer och kritiskt granskar företeelser eller frågeställningar. Genom reflektionsprocessen kan nya perspektiv och vägar upptäckas då individen blickar tillbaka på något denne tänkt tidigare, därigenom kan denne lära sig av tidigare erfarenheter och förbättra exempelvis sin yrkesroll (Bie 2009:8,11). Under den första intervjun reflekterade vi kring vikten av öppna frågor då informanten fritt fick berätta om dennes upplevelser. Detta gav oss en möjlighet att upptäcka nya aspekter inom vårt forskningsområde att studera även i kommande intervjuer.

2.5 VALIDITET, RELIABILITET OCH GENERALISERING

Begreppet *validitet* kan förklaras som relevans eller giltighet. Validitet innebär att forskaren så nära som möjligt lyckas mäta det denne avser att mäta och att det datamaterial som samlas in är relevant för studiens syfte och frågeställningar (Halvorsen 1992:41). Vi anser att vår studie uppfyller en hög validitet då intervjuguidens frågor utgår ifrån och stämmer överens med studiens syfte samt teoretiska utgångspunkter.

Vid insamling av datamaterial är det nödvändigt att de teoretiska begreppen görs användbara genom operationalisering, alltså att kriterier fastställs för de teoretiska begreppens användning. Komplicerade och abstrakta teoretiska begrepp är svårare att operationalisera då

det finns svårigheter med att fastställa deras kriterier (Halvorsen 1992:40). Teorierna som används för att analysera det insamlade datamaterialet i denna studie är i den bemärkelsen enkla att operationalisera då de består av konkreta termer som möjliggör för en tydlig mätning av det insamlade datamaterialet.

Begreppet *reliabilitet* betyder pålitlighet eller tillförlitlighet av mätningar som görs i en studie. För att uppnå hög reliabilitet krävs att de olika stegen i mätprocessen är exakta, detta för att kunna få ett stabilt mått som inte störs av variationer i plats, tid, intervjuare och liknande. Alltså anses oberoende mätningar som ger ungefär identiska resultat ha en hög reliabilitet. För att uppnå en så hög reliabilitet som möjligt har vi exempelvis spelat in våra intervjuer, vi har förberett en intervjuguide för samtliga intervjuer och gjort avgränsningar för att fokusera studien. Inom kvalitativ forskning finns det dock svårigheter med att på ett tydligt och enkelt sätt fastställa reliabilitet då det inte görs några direkta mätningar utan fokus snarare ligger på att beskriva ett fenomenets kvalitéer (Halvorsen 1992:42; Larsson, Lilja & Mannheimer 2005:116).

Kvalitativ forskning använder relativt små urval eller "icke-slumpmässiga urval" som är relevanta för studiens syfte, därför är *generalisering* av resultaten begränsat eller omöjligt. Den kvalitativa forskningsstrategin fokuserar på betydelsen eller meningen av en aspekt och på det kontextuellt unika i en social verklighet (Larsson, Lilja och Mannheimer 2005:118; Bryman 2006:260). Syftet med denna studie är inte att presentera en generell bild för vilka sociala faktorer som bidrar till att unga män tar sig ur en kriminell livsstil utan har snarare som mål att exemplifiera, öka förståelsen och ge en djupare inblick för hur det kan komma till uttryck hos de unga männen.

2.6 FÖRFÖRSTÅELSE OCH ANALYSMETOD

Verkligheten uppfattas inte enbart genom våra sinnen utan tolkas också utifrån vår förförståelse. Allt en individ tycker, tänker och upplever baserar sig i princip på den förförståelse som denne har (Thurén 2007:58). En kritik som ibland förs mot intervjuanalyser är att olika uttolkare tolkar samma intervju på olika sätt och till följd av detta menar somliga att intervjun inte är en vetenskaplig metod. Kritiken syftar på att empirin endast ska ha en objektiv sanning. Detta är dock oförenligt med hermeneutiska förståelseformer som hävdar att det kan finnas flertalet olika tolkningar som är legitima (Kvale & Brinkmann 2009:227). I den

meningen har vår förförståelse en påverkande roll i analyserandet och tolkningen av datamaterialet. Som socionomstudenter har vi bildat oss en uppfattning och en förförståelse som bottnar i att sociala faktorer har en dominerande roll för att unga män tar sig ur en kriminell livsstil. Följaktligen har vi valt att fokusera enbart på de sociala mekanismerna. Vi är även medvetna om att detta möjligtvis kan ha påverkat tolkningen av intervjumaterialet. Vi anser dock inte detta vara ett problem då studiens kvalitativa ansats ger möjlighet till olika tolkningar.

Patrik Aspers (2007) förklarar betydelsen för begreppen *första ordningens konstruktion* och *andra ordningens konstruktion* inom forskning. Författaren menar att det är en forskares föreställningar och uppfattningar som denne tar för givet och använder som utgör den förvetenskapliga värld forskaren utgår ifrån. Den första ordningens konstruktion genererar en förklaring av olika fenomen och kan exempelvis vara en beskrivning av empiri. Aspers förklarar vidare att den första ordningens konstruktion knyts an till den andra ordningens konstruktion, vilket utgör teoretiska begrepp och forskarens egna teoretiska förförståelse som denne använder sig av för att skapa mening och förståelse för studiens empiri och forskningsfråga (Aspers 2007:46–48, 227).

Analysmetoden som användes var ”meningskoncentrering” vilket innebär att forskaren underlättar analyseringsprocessen genom att efter en tolkning av informanternas uttalanden, förkorta samt omformulera dessa uttalanden. För att analysera med hjälp av denna metod började vi att läsa igenom all transkribering för att få en helhetsbild av det insamlade materialet. Intervjuerna transkriberades ordagrant inklusive harklingar, skratt och dylikt. Dock har vi valt att inte ha med det i presentationen av datamaterialet då vi anser att det inte påverkar budskapet i informanternas utsagor. Vidare analyserades intervjuerna genom att fokusera på de uttalanden som är relevanta för studien och genom en operationalisering av teorierna delades datamaterialet i temana: *familjeförhållanden*, *umgängeskrets* och *sysselsättning*. Sedan undersökte vi till vilken grad informanternas uttalanden var förenliga med studiens syfte och frågeställningar för att slutligen knyta ihop de centrala temana till en diskuterande och sammanfattande presentation (Kvale & Brinkmann 2009:221–222).

2.7 ETISKA HÄNSYNSTAGANDEN

I forskarrollen är det viktigt att ha en medvetenhet kring de etiska problem som kan uppstå i samband med en samhällsvetenskaplig undersökning. Statliga myndigheter och andra

ansvariga instanser har lagt fram etiska principer för hur forskning ska utföras utan att de involverade drabbas negativt (Bryman 2006:440). Det finns fyra huvudsakliga etiska principer som bör tas hänsyn till vid utförande av en vetenskaplig studie: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*.

För att uppfylla *informationskravet* har vi informerat de berörda parterna, alltså undersökningsdeltagarna, om studiens syfte och upplägg. De har även fått information om att de deltar frivilligt och att de utan särskilda skäl kan avbryta sin medverkan i undersökningen. Informationen som getts till informanterna omfattar kunskap kring både fördelar och nackdelar som möjligtvis kan finnas genom deltagandet i undersökningen, även sådan information som kan påverka deras villighet att medverka (Larsson, Lilja och Mannheimer 2005:119; Vetenskapsrådet 2002:7).

Samtyckeskravet innebär att samtycke inhämtas från informanterna om att de frivilligt deltar i undersökningen och att de har möjlighet att påverka sin medverkan. Vi har fått informanternas samtycke och de har självständigt kunnat bestämma under vilka villkor de deltagit, exempelvis tid och plats för intervjuerna. Samtliga gav även sitt samtycke till inspelning av intervjuerna då de tillfrågades. Vidare har vi upplyst informanterna om att de har kunna avbryta sitt deltagande utan att detta medför negativa konsekvenser för dem (Vetenskapsrådet 2002:9–10).

Den tredje principen är *konfidentialitetskravet* och omfattar användningen av etiskt känslig information om de enskilda deltagarna. Det som kan karakteriseras som etiskt känsliga uppgifter är information som kan antas vara obehaglig, kränkande för de berörda eller som avslöjar deras identitet. All information som har samlats från de deltagande i denna studie har vi antecknat och rapporterat på ett sådant sätt som omöjliggör röjning av identitet för utomstående. Vi har försäkrat de deltagande om att det råder tystnadsplikt och att personlig data inte kommer att presenteras i det färdiga skriftliga arbetet på ett sätt som kan avslöja informantens identitet. Deltagarnas identitet har exempelvis skyddats genom fingerade namn (Larsson, Lilja & Mannheimer 2005:119; Vetenskapsrådet 2002:12).

För att uppfylla den sista principen, *nyttjandekravet*, har vi underrättat informanterna om att datamaterialet som samlas in under intervjuerna endast kommer att användas i forskningssyfte. Vi försäkrade de deltagande om att deras utsagor och insamlat

intervjumaterial inte skulle användas till något annat än vetenskapliga ändamål (Vetenskapsrådet 2002:14).

Bortsett från de fyra huvudprinciperna har vi valt att inte namnge de förorter som våra informanter kommer ifrån. Anledningen till detta är att det kan leda till stigmatisering av platser på så vis att förorterna exempelvis blir representativa för olika slags problem. Ännu en anledning till detta är att vi ville försäkra våra informanters anonymitet genom att inte avslöja deras hemort (Peterson, Svensson & Addo 2003:72–73).

3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Teorierna som ligger till grund för analysen av datamaterialet i denna studie är Travis Hirschis (1969) *social kontrollteori* och *socialt kapital* utifrån Richard K. Moule Jr., Scott H. Decker och David C. Pyroozs (2013) beskrivning. Nedan följer en presentation av social kontrollteori där teorin samt dess olika beståndsdelar förklaras, sedan redovisas socialt kapital och det sociala nätverkets betydelse för upphörandet med brott.

3.1 SOCIAL KONTROLLTEORI

Hirschis social kontrollteori är dominerande inom kriminologin men har även en sociologisk koppling då den ämnar betona sociala band, det vill säga delaktighet, sociala relationer och investeringar till det konventionella samhället (Hirschi 1969:10). Ett ”konventionellt samhälle” betyder ett majoritetssamhälle där det finns ett allmänt rådande normsystem som avgör vad som i ett visst avseende anses vara lämpligt (Svenska Akademien 2010). Hirschi ger ingen klar definition av begreppet konventionellt samhälle. Utifrån Hirschis teori tolkar vi begreppet som ett samhälle där den allmänrådande normen är att en individ ska vara laglydig och ha starka sociala band till familj och vänner samt sysselsätta sig med studier eller arbete.

Social kontrollteori problematiserar frågan om varför människor *inte* begår brott. Teorin lyfter fram vikten av skolan och familjens roll i socialiseringsprocessen hos individer och styrkan i olika sociala band (Nilsson 2002:17–18). Gunnar Bergströms (2012) tolkning av Hirschis syn på kriminalitet är att brottsligheten är ett misslyckande där skolan, familjen och vänner brister i att forma nödvändiga bindningar till en individ. Enligt teorin är det naturligt för människan att lära sig vara laglydig och hederlig men med förutsättningarna att de nödvändiga bindningarna finns där (Bergström 2012:55).

Individen överväger risken för vad denne kommer att vinna eller att förlora genom brottsliga handlingar. Styrkan eller svagheten i sociala band och bindningar till majoritetssamhället är i den meningen avgörande för om individer begår brott. Det är mer sannolikt att individer som har svaga sociala band och därför lite att förlora, begår brott än en individ med starka sociala band. Teorin förklarar alltså vad som förebygger samt hindrar individer från att begå brott. Social kontrollteori beskrivs därmed som en Rational Choice-teori då den försöker förklara sociala fenomen genom hur individer gör val utifrån sina preferenser. Socialt utbyte liknas vid

ett ekonomiskt utbyte då samtliga parter strävar efter att minimera sina förluster samt maximera sin vinning (Business Dictionary 2013). Kontrollteorin omfattar vidare fyra grundbegrepp som tillsammans skapar sociala band: *anknytning*, *åtagande*, *delaktighet* och *övertygelse* (Nilsson 2002:18).

Anknytning handlar om internalisering av normer som skapas genom relationer till människans närstående personer. Detta sker under individens barn- och ungdomsår, främst till dennes föräldrar. Det kan även förklaras vara en individs samvete då den avser känslighet för andras åsikter samt graden av lojalitet i relationen till andra. Av de fyra delarna inom social kontrollteori är anknytning, särskilt till föräldrarna, av central betydelse för ungdomar. Anknytningen till föräldrarna kan skapa förutsättningar för anknytning till resterande delar av samhället (Nilsson 2002:18; Hirschi i Ring 1999:12–13). Nedan presenteras tre typer av anknytning: anknytning till föräldrar, till kamrater och till skolan.

En god anknytning till föräldrar kan definieras som en förtroendefull relation mellan ungdomen och föräldrarna, där båda parter kan delge varandra sina tankar, känslor och åsikter (Ring 1999:13). Om relationen mellan föräldrarna och ungdomen är svag uppstår det svårigheter med att lära ungdomen att få en känsla för och respektera moraliska regler vilket kan leda till att ungdomar lättare plockas upp av kriminella gäng (Hirschi 1969:85–86). Vidare menar Hirschi att sannolikheten är stor att en brottsbelastad individ främst umgås med personer som har en liknande kriminell livsstil som individen själv (Hirschi 1969:135). Han förklarar även att bilden av att unga brottslingar har en varm och förtroendefull relation till varandra är en romantiserad myt. Detta baserar sig på olika forskningsresultat som visar att anknytningen mellan vänner i en grupp minskar när kriminella aktiviteter ökar (Hirschi 1969:147, 159). Hirschi förklarar även att om en individs anknytning till auktoriteter eller institutioner är svag, tenderar de samhälleliga reglerna att förlora sin legitimitet hos denne. En individ som är negativt inställd till skolan är på så vis fri att begå kriminella handlingar då denne anser att skolan som institution inte har någon rätt till att kontrollera honom/henne (Hirschi 1969:127).

Åtagande är konventionella investeringar som individen gör. Energi och tid investeras i en livsstil som är förenligt med majoritetssamhällets normer, vilket exempelvis kan handla om arbete eller utbildning. Ett övervägande av risken att förlora dessa investeringar görs av individen om denne skulle förmå sig att begå brott. Individen överväger inte bara kostnaderna

för brottet utan även påföljderna som brottet kan innebära i framtiden (Hirschi 1969:20; Nilsson 2002:18).

Delaktighet handlar om involvering i konventionella aktiviteter såsom sporter, arbete eller föreningsliv. Möjligheten för att begå brott anses minska då en individ har en hög grad av delaktighet på grund av att det exempelvis inte finns tid för kriminella aktiviteter (Hirschi 1969:22; Nilsson 2002:18).

Övertygelse avser individens respekt och syn på samhällets lagar och värderingar samt till vilken grad denne är villig att följa dem. En låg grad av övertygelse leder till att individer är mer benägna att begå brott då de lösgörs från de sociala banden (Nilsson 2002:18–19). På grund av en svag anknytning mellan ungdomar och deras föräldrar tas föräldrarnas åsikter inte i beaktande och bestraffningar samt belöningar för beteenden tenderar att förlora sin verkan. De svaga sociala banden leder i sin tur till att ungdomarna förkastar det normativa system som auktoriteter försöker implementera (Ring 1999: 25).

Jonas Ring (1999) menar att en fördel med teorin är att den har stöd i majoriteten av resultaten av de empiriska undersökningar som gjorts. En svaghet med teorin är däremot att den enbart står på majoritetssamhällets sida och menar att laglydnad är detsamma som konventionalitet. Det finns en oklarhet om att tolka sambandet mellan brottsligt beteende och delaktighet i konventionella aktiviteter. En tydlig problematisering samt definition av uttrycket ”konventionell” saknas vilket kan försvåra utförandet av mätningar i studier (Ring 1999:15–16).

3.2 SOCIALT KAPITAL

Socialt kapital har sedan 1970-talet varit ett aktuellt ämne som uppmärksammats inom sociologin då den kan förklara människors beteende genom relationer och den sociala omgivningen. Moule m.fl. beskriver att intresset för socialt kapital växte i samband med ett annat influerande paradigm inom sociologin, nämligen livsloppsperspektivet.

Livsloppsperspektivet handlar om åldersrelaterade banor som påverkas av geografiska och historiska kontexter, tidpunkten för livshändelsen och den sociala förankringen. Socialt kapital och livsloppsperspektivet är sammanlänkade eftersom människor kan befinna sig i

sociala sfärer av vänner, familj och medarbetare som överlappar varandra. Sådana relationer skapas, utvecklas och avslutas under människans livslopp (Moule Jr. m.fl.2013:143–144).

Moule m.fl. beskriver summan av en individs relationella band till andra människor som dennes sociala nätverk. Individer har genom sitt sociala nätverk tillgång till resurser i form av humankapital, ekonomiskt- och socialt kapital. Sådana relationer består av ett ömsesidigt beroende som innebär normer och skyldigheter som människor agerar förenligt med. Det ekonomiska eller fysiska kapitalet avser materiella och observerbara resurser som kan realiseras genom ett ägande av exempelvis inkomst och egendom. Humankapitalet avser färdigheter och kunskaper förvärvat över tiden, till exempel genom utbildning och erfarenhet. Socialt kapital skiljer sig markant från det ekonomiska och humana kapitalet då den inte är lika materiell som de tidigare nämnda kapitalen på grund av att det sociala kapitalet realiseras i form av kollektiva relationer och följaktligen andra individers idéer och information som finns tillgängliga (Moule Jr. m.fl.2013:144–145).

De olika formerna av kapital som människor förvärvat eller innehar anses oftast vara positivt. Socialt kapital kan däremot, mer än andra former av kapital, framträda i antisociala syften och ses i form av avvikande sociala strukturer. En negativ form av det sociala kapitalet är det kriminella kapitalet. Denna form av kapital förvärvas genom en kriminell umgängeskrets och en erfarenhet av det straffrättsliga systemet. Det kriminella kapitalet kan begränsa individen från att stärka prosociala band och band till andra delar av samhället då dessa försvagas genom en delaktighet i kriminella aktiviteter. Detta kan försvåra för individen att ordna ett lagligt arbete eller en framgångsrik skolgång. Konsekvensen av de försvagade möjligheterna är att behovet av att bevara det kriminella nätverket förstärks (Moule Jr. m.fl.2013:145).

Moule m.fl. nämner olika faktorer som går att relatera till upphörandet av brottsliga handlingar. Författarna förklarar att brottsbelastade ungdomar sällan fortsätter att involvera och identifiera sig med kriminella personer i samband med en övergång till vuxenlivet. Den kriminella livsstilen är oförenlig med åtaganden som vuxenlivet innebär, såsom giftermål eller arbete. En annan anledning kan vara en rädsla för framtida grovt våld eller att vittna en närståendes utsatthet i kriminella sammanhang vilket gör sårbarheten som tidigare inte vidkännts påtaglig. Vidare är möjligheten för ett abrupt upphörande av brottsliga aktiviteter större för individer som har mer positivt socialt kapital då de kan anpassa och integrera sig i miljöer utanför den kriminella kretsen. Slutligen menar Moule m.fl. att ett byte av social miljö

kan vara ännu en bidragande faktor, exempelvis genom en flytt ifrån området individen är bosatt i eller genom att byta skola (Moule Jr. m.fl.2013:149–150).

Det sociala kapitalet grundat av Bourdieu är en väletablerad och flitigt använd teori inom sociologin men en kritik som har framförts mot socialt kapital är att det finns en viss oklarhet angående vad begreppet står för. Detta på grund av att begreppet modifierats och utökats för att vara applicerbart på så många olika slags relationer och nivåer som möjligt. Det finns också svårigheter med att särskilja de processer som skapar socialt kapital från de konsekvenser som innehavet av ett visst socialt kapital förorsakar. Socialt kapital kan alltså ses både som orsak och utfall då en individs sociala kapital exempelvis kan leda till att en individ involverar sig i kriminalitet samtidigt som det sociala kapitalet också kan leda till minskad kriminalitet (Folkhälsoguiden 2005:23).

Sammanfattning

Denna studie ämnar undersöka huruvida tre sociala faktorer: *familjeförhållanden*, *umgängeskrets* och *syssetsättning* påverkar unga män att ta sig ur en kriminell livsstil. Således är social kontrollteori en lämplig förklaringsmodell för vår studie. De sociala banden till det konventionella samhället förstärker varandra och om dessa är tillräckligt starka skapar de social kontroll. De starka sociala banden har på så vis en förebyggande funktion som försvårar för individen att bryta mot lagen då individen överväger vad denne har att förlora. Även socialt kapital är relevant att använda som analysverktyg då den belyser vikten av individers sociala nätverk och de resurser som är möjliga att förvärva genom dessa relationer i syfte att upphöra med brott. Ett positivt socialt kapital underlättar för individen att sluta med kriminella handlingar. I nedanstående kapitel kopplas de tre sociala faktorerna till tidigare forskning i en strävan efter att ge förklaring till vad som påverkar ungdomarna att lämna ett brottsligt levnadssätt bakom sig.

4. TIDIGARE FORSKNING

För att kunna analysera studiens datamaterial krävs, bortsett från de valda teorierna, tidigare forskning som belyser faktorer som är av betydelse för att avsluta ett kriminellt levnadssätt. Utifrån tidigare forskning framgår det att *familj*, *umgängeskrets* och *sysselsättning* är viktiga delar i ungdomens tillvaro (Socialstyrelsen 2009:186). Olika omständigheter inom dessa områden kan påverka ungdomen till att ha olika förutsättningar för att kunna upphöra med ett brottsligt beteende.

Kapitlet inleds med en redogörelse för faktorer som är av betydelse för att unga män blir kriminellt aktiva, dessa faktorer diskuteras eftersom de är centrala för förståelsen av studiens innehåll och resultat. Därefter följer en presentation av studier som ger förklaringar till de faktorer som kan hjälpa unga kriminella män att avsluta med deras kriminella handlingar.

4.1 FAKTORER AV BETYDELSE FÖR UNGA MÄNS KRIMINELLA HANDLINGAR

Familjeförhållanden är viktiga att studera vid frågan om ungdomsbrottslighet då uppväxtförhållanden har en påverkan på huruvida en individ utvecklar ett kriminellt beteende eller inte. För att få en översikt över forskningsläget användes Brottsförebyggande rådets (2009) rapport *Orsaker till brott bland unga*. Rapporten visar att risken för att utveckla ett kriminellt beteende ökar om en familj har bristande ekonomiska resurser, dåliga relationer mellan barn och föräldrar, överdrivet stränga eller inkonsekventa uppfostringsmetoder, om det förekommer missbruk eller brott hos föräldrar eller om det sker övergrepp inom familjen (Brottsförebyggande rådet 2009:8). Vidare förklarar Anders Nilsson och Felipe Estradas (2009) studie *Kriminalitet och livschanser* att brottsbelastade individer i högre utsträckning har växt upp i ett trångbott hem, i en splittrad familj eller med en utbildad arbetare som far (Nilsson & Estrada 2009:12). Peterson m.fl. (2003) menar att föräldrar som är arbetslösa, ensamstående, lågutbildade eller har dåliga arbetstider kan ge barnen sämre förutsättningar. Samtidigt har föräldrarnas roll som normbildare försvagats i dagens västerländska samhälle i konkurrensen med media och kompisar (Peterson, Svensson & Addo 2003:55).

Umgängeskretsen är ytterligare en betydelsefull punkt att belysa då ungdomar skapar mycket av sin tillhörighet i kompisgruppernas relationer, olika slags aktiviteter och samtal. På så vis spelar vänner och gängen viktiga roller för ungdomar (Peterson, Svensson & Addo 2003:5). Genom gemensamma handlingar svetsas ungdomarna ihop som grupp vilket framkallar en

känsla av likhet. Inom gruppen ställer alla upp för varandra och den enskilda individen får en känsla av ”att höra hemma”. Att känna samhörighet med andra människor är viktigt för alla och inte minst för ungdomar (Peterson, Svensson & Addo 2003:91, 98). Brottsförebyggande rådets forskning har visat att umgänge med vänner som har starka sociala band till majoritetssamhället fungerar som ett skydd, medan risken för en kriminell utveckling ökar om en individ har anknytning till en brottsbelastad umgängeskrets (Brottsförebyggande rådet 2009:9).

Ove Sernhede (2002) betonar vikten av gatukultur och menar på att unga män kan gå ihop till en kollektiv gemenskap för att påvisa makt och maskulinitet. De unga männen kan uttrycka förhållningssätt och attityder som utåt sett kan uppfattas som en ”tuff” och ”kaxig” maskulinitet (Sernhede 2002:207). Philip Lalander (2009) förklarar att ungdomar kan lockas av den starka sociala gemenskapen som finns inom gatukulturen. Om situationen i hemmet och i skolan är mindre gynnsam blir drivkraften för ungdomarna att gå med i gatugäng starkare. Gatan kan bli som ett alternativt hem, där ungdomarna åtminstone för tillfället kan känna sig och framstå som kompetenta aktörer. Författaren menar att det är en naturlig mänsklig egenskap att söka sig till människor som har liknande livsstil och bakgrund som en själv, men att tillhöra gatukulturen också har sina konsekvenser. Påföljden av ett deltagande i gatukulturen är att möjligheterna som finns i majoritetssamhället kan försämrats (Lalander 2009:261, 265).

Slutligen är *skolförhållanden* av betydelse vad gäller unga mäns utveckling av ett kriminellt levnadssätt. Riskfaktorer är en bristande anknytning till skolan och därmed ingen eller låg motivation, liksom tidiga skolmisslyckanden och ett dåligt skolklimat (Brottsförebyggande rådet 2009:9). I Nilsson och Estradas forskning framgår det att de brottsbelastade ungdomarna redan som 12–13 åringar hade omfattande skolproblem jämfört med andra barn och att de i större utsträckning uppfattade flertalet av skolämnena som tråkiga. De skillnader som finns mellan elever redan i årskurs sex syns tydligt i de allra flesta fall i slutbetygen som ges tre år senare, i årskurs nio. Ungdomarna är med andra ord redan då olika utrustade inför gymnasieval och inför att ta de första stegen in i vuxenvärlden och på arbetsmarknaden i senare skeden av livet (Nilsson & Estrada 2009:19).

4.2 FAKTORER AV BETYDELSE FÖR ATT TA SIG UR EN KRIMINELL LIVSSTIL

Birgitta Rydén-Lodis studie (2008) *Lyckas mot alla odds* belyser flertalet faktorer som påverkar huruvida en individ upphör med brott eller inte. En av dessa faktorer är att individen gynnas av att vara engagerad i någon givande sysselsättning, såsom studier eller arbete. En annan viktig faktor vid upphörande är att ha ett stöttande socialt nätverk, speciellt i krissituationer. Att ha en god relation med familjemedlemmar samt människor utanför den kriminella sfären är också positiva faktorer vid upphörande då det inte räcker med umgänge endast med individer från den kriminella kretsen. Slutligen måste individen vara motiverad till att förändras och ha någon slags förhoppning och framtidsdröm. Detta brukar vanligtvis tyda på att individen har tröttnat på den kriminella livsstilen och att deras tidigare kriminella identitet är försvagad vilket kan starta en process där individen förändrar en del av sina värderingar (Rydén-Lodi 2008:64).

Pawel Chylicki (1992) berör ett liknande resonemang då hans forskning visar att individernas relationer med icke-kriminella människor är en viktig faktor vad gäller upphörande av brott. Att ha haft positiva vuxenrelationer under uppväxten samt att ha en förmåga att knyta bestående relationer underlättar vägen ut ur kriminalitet. Människors ålder är ännu en betydelsefull faktor vid upphörande då Chylicki menar att brottslighet och kriminellt beteende tenderar att minska kausalt med stigande ålder. En annan faktor som nämns är att ha tröttnat på det kriminella livet då den spänningsfyllda tillvaron upplevs som påfrestande (Chylicki 1992:47, 234–235).

Brottsförebyggande rådets forskning visar att en stark anknytning till minst en förälder samt en stödjande och konsekvent fostran underlättar för ungdomen att ta sig ur en kriminell livsstil (Brottsförebyggande rådet 2009:9). Även Socialstyrelsen (2009) påvisar familjen och föräldrarnas roll för ungdomen i rapporten *Barn och unga som begår brott*. För att den unga ska finna en stabilitet och trygghet inom familjelivet är förutsättningen att föräldrarna har ork och tid att engagera sig eller att vara allmänt intresserade av ungdomens liv. Föräldrarna skapar med andra ord en kärleksfull och accepterande relation till sitt barn men har samtidigt konsekventa uppfostringsmetoder och en förmåga att motivera den unga till en positiv livsstil, vilket kan skapa gynnsammare förutsättningar för ungdomen att upphöra med brottsliga handlingar (Socialstyrelsen 2009:187).

Socialstyrelsen menar vidare på att brottsbelastade ungdomar gynnas av att ägna sin fritid åt positiva, strukturerade och regelbundna aktiviteter som inte involverar kriminella handlingar, detta kan hjälpa de att ta sig ur en kriminell livsstil. Att ha en positiv anknytning till skolan och att trivas med sina lärare och skolkamrater är av stor vikt. Då ungdomarna finner sig väl tillrätta med skolan och tycker att skolarbetet är roligt kan det underlätta för dem att få bra betyg vilket skapar gynnsammare förutsättningar för framtida studier (Socialstyrelsen 2009:186–187).

Nilsson & Estrada menar att människor har olika möjligheter och begränsningar vilket i sin tur ger skilda förutsättningar och livschanser. Därmed anser dem att uppväxtförhållanden är av betydelse men de menar även att händelser och erfarenheter under vuxenlivet påverkar huruvida en individ tar sig ur en kriminell livsstil eller inte. Författarna förklarar att det under livets gång finns processer, händelser och vändpunkter som ger livet en annan riktning än den kriminella livsstilen. Enligt studier är arbete och giftermål två viktiga vändpunkter för män när det kommer till att upphöra med brott. Andra exempel på vändpunkter kan vara att få barn, att påbörja en utbildning och att bli dömd till fängelse (Nilsson & Estrada 2009:5).

Slutligen understryker Philip Lalander samhällets roll i att hjälpa brottsbelastade individer med att ta sig ur sin kriminella livsstil. Enligt Lalander handlar det inte om att de brottsbelastade ungdomarna inte vill leva ett så kallat vanligt ”välordnat” liv, snarare handlar det om att samhället på olika sätt gör det svårare för dessa ungdomar att ta sig ur sitt kriminella levnadssätt. Ett exempel på en sådan svårighet är att vissa kan nekas arbete på grund av att de finns med i straffregistret. Flertalet av ungdomarna har inte heller någon eftergymnasial utbildning, vilket minskar chanserna till att få arbete. Resultatet av detta kan bli att många av dessa individer hålls kvar i den kriminella livsstilen för att deras möjligheter i majoritetssamhället är begränsade (Lalander 2009:261).

Sammanfattning

Det finns alltså en rad olika sociala faktorer inom familjen, umgängeskretsen och sysselsättning som påverkar individens väg ut ur en kriminell livsstil. Bra uppväxtförhållanden, starka relationer till familjemedlemmar, umgänge med prosociala vänner samt en lyckad skolgång eller annan form av givande sysselsättning är inte bara skyddsfaktorer mot att en individ hamnar i kriminella banor, men också möjliga orsaker till att denne slutar med ett brottsligt beteende.

5. RESULTAT OCH ANALYS

I följande kapitel redovisas det sammanställda intervjumaterialet för undersökningen. Kapitlet inleds med en presentation av studiens informanter varpå det samlade intervjumaterialet presenteras. Resultat och analys har tematiserats enligt uppdelningen: *familjeförhållanden*, *umgängeskrets* och *sysselsättning* för att skapa en tydlig och överskådlig sammankoppling mellan de olika delarna trots att vissa delar kan beröra flera olika teman.

5.1 PRESENTATION AV INFORMANTERNA

Samtliga informanter har växt upp i olika Stockholmsförorter och har under delar av sin tonårsperiod, 13 till 19 års ålder varit kriminellt aktiva. De har alla under 20-årsåldern tagit sig ur kriminaliteten och lever idag en tillvaro fri från brottslighet.

Arash (30 år) är född och uppvuxen i Sverige, hans föräldrar är födda i Iran. Arash har en yngre syster. Båda föräldrarna har arbetat mycket under hans ungdomsår, fadern har en akademisk bakgrund och modern har arbetat inom olika yrkesområden såsom kläd- och livsmedelsbutiker. Under Arashes tonårsperiod utförde han diverse kriminella handlingar, exempelvis grov misshandel, stöld och narkotikabrott. Idag har han en akademisk utbildning och arbetar på heltid som ekonom.

Diego (24 år) är född i Chile och flyttade till Sverige med sin familj när han var tre år gammal. Diego har en äldre och en yngre bror. Föräldrarna har ingen akademisk utbildning och båda har arbetat heltid inom vård och omsorg under Diegos uppväxt. Då han var tonåring var han involverad i olika brottsliga sammanhang, bland annat narkotikabrott, rån och misshandel. Nu arbetar Diego som restaurangbiträde och studerar en vuxenutbildning på gymnasial nivå.

Mikael (27 år) har en kurdisk bakgrund och är född i Irak. När han var 15 år gammal flyttade han till Sverige och bodde under sin tonårsperiod med sina morföräldrar och sin äldre bror då hans föräldrar och övriga syskon befann sig i hemlandet. Majoriteten av Mikael's familjemedlemmar har en akademisk bakgrund. Under Mikael's ungdomsår begick han olika typer av brott, det kunde handla om grov misshandel och rån. Idag studerar han heltid på universitet och arbetar med flyktingbarn vid sidan om studierna.

Edin (29 år) är född i Bosnien och flyttade till Sverige när han var ett år gammal. Han bodde under sin tonårsperiod med sina föräldrar och fem syskon. Edins föräldrar har inte arbetat sedan de flyttade till Sverige utan har försörjt sig på bidrag. Under Edins tonårsperiod utförde han brottsliga handlingar såsom misshandel, vandalisering och inbrott. Efter att han gick ut gymnasiet har Edin arbetat inom serviceyrken, idag driver han ett eget bageriföretag och har en fru samt två barn.

5.2 FAMILJEFÖRHÅLLANDEN

I detta avsnitt presenteras informanternas utsagor angående familjeförhållanden under deras kriminellt aktiva ungdomsperiod.

Edin förklarar att hans föräldrar inte hade en större insyn i hans tillvaro utanför hemmet och berättar att:

Morsan och farsan höll sig till sina bosniska vänner och umgicks med dem eftersom de knappt kunde någon svenska och det var svårt för de att vara en del av det svenska samhället. Sen på grund av det, jag fick översätta om det skulle vara utvecklingssamtal i skolan eller om polisen hade skickat något brev hem om något jag hade gjort. På det sättet kom jag undan lätt om jag inte ville att de skulle veta allt.

Även i Arashs fall var föräldrarnas insyn i hans tillvaro begränsad och han menar att det berodde på att de arbetade mycket, speciellt då han var mellan 14 och 16 år gammal.

Nej min farsa hade ju restaurang och då jobbade han väldigt mycket och tills sent på kvällen/.../och mamma, hon jobbade hårt alltså, hon jobbade mycket på helgerna och vi hade alltid grejer att göra, de skjutsade mig mycket såhär till olika träningar och fixade så att allt sådant där rullade på men... men när man väl var hemma, var man ofta hemma själva alltså... jag och syrran.

Föräldrar som är arbetslösa eller har dåliga arbetstider kan ge barnen sämre förutsättningar (Peterson, Svensson & Addo 2003:55). Då Edins föräldrar inte hade ett arbete samt svenska språkkunskaper ledde det till ett avstånd mellan de och det svenska samhället vilket kan ha gett de en minskad inblick i Edins liv utanför hemmet. För Arash del var det brist på tid och mycket arbete från föräldrarnas sida som kan ha lett till att de hade en begränsad insyn i vad som pågick i hans liv. Trots det menar Arash att hans föräldrar ibland fick reda på att han begick brott på grund av att polisen eller skolan kontaktat dem då Arash hamnade i slagsmål eller dylikt. Det ledde till att hans moder uttryckte besvikelse och ilska gentemot Arash.

Även Diegos föräldrar fick reda på att Diego begick brott då polisen skickade brev hem till familjen. Det resulterade i allvarliga samtal mellan honom och fadern. Både Arash och Diego menar dock att föräldrarnas åsikter till en början inte påverkade de till att sluta med sina brottsliga handlingar:

Ibland när man är... kanske i de lägre tonåren då kanske man är mer egocentrisk, det är viktigare för mig att framstå som häftig eller tuff eller cool eller vad som helst än vad mina föräldrar tycker... och det är inte så mycket föräldrar kan göra alltså. (Arash)

Han (fadern) försökte lägga mycket perspektiv du vet, men jag tror att när man är i den åldern och de tankarna och sådär, man vet men man filtrerar bort det på något sätt, det blir inte så aktuellt för ens vardag. (Diego)

Arash uttrycker sig om sin "häftiga" image bland umgänget och att detta var av större vikt än föräldrarnas önskan och förväntningar på honom. Diego visar på en liknande erfarenhet och menar att han inte tog hänsyn till föräldrarnas vilja under den kriminella ungdomsperioden. Det kan tyda på att media och umgänget i informanternas vardag utmanade föräldrarnas normbildande roll i det västerländska samhället (Peterson, Svensson & Addo 2003:55).

Vidare förklarar Arash och Mikael att skolan var en viktig faktor för hur deras familjemedlemmar tolkade att det gick för dem. Eftersom skolgången gick problemfritt var familjen inte medvetna eller oroliga över ungdomarnas livsstil. Arash och Mikael berättar:

Det har alltid varit viktigt för mina föräldrar att skolan har gått bra och om skolan har gått bra då har det inte varit så mycket jidder men om skolan har gått dåligt då har det varit liksom mera... på och varit drygare så att säga... alltså jag har ju förstått också att så länge jag sköter skolan så är det inga problem hemma. (Arash)

Skolan det var kanske en av anledningarna att familjen eller mina anhöriga inte misstänkte någonting.../min morbror hade ju kontakt med skolan och så. Varje gång han kom hem jag fick ju beröm. Jag har skött mig bra, jag har ingen frånvaro, respektfull mot lärare och allt. (Mikael)

Då båda informanterna skötte sin skolgång tycktes det inte finnas någon grund till att oroa sig för ungdomarna. De unga männen gjorde samtidigt en investering inför sin framtid genom skolan vilket enligt Hirschi (1969) social kontrollteori är ett åtagande som ungdomarna gör till majoritetssamhället (Nilsson 2002:18; Hirschi 1969:21).

Att föräldrarnas åsikter till en början inte påverkade Diego nämnvärt till att sluta med sina kriminella aktiviteter ändrades med åren. Diego berättar att han mot slutet av tonårsåldern

befann sig i ett läge där han hade möjligheten till att involvera sig i grövre kriminalitet men att han inte ansåg att det var värt det:

Jag ville inte gå den där vägen du vet. För min farsa han har alltid sagt att man ska ha sina egna pengar, man ska ha tjänat det själv med sitt slit och så förstår du. Och han gillar inte lata människor och sådana som inte jobbar. Hans ord vägde tyngre än vad andra sa.

Vidare berättar Diego att hans äldre bror pratade med honom flertalet gånger om att han borde undvika den brottsbelastade umgängeskretsen. Dessa samtal med brodern fick med tiden honom att känna en viss skam samt att se på sin brottsbelastade umgängeskrets på ett mer kritiskt sätt. Diego nämner även att han inte ville att den yngre brodern skulle hamna i en liknande kriminell bana som han själv och att han därför ville skärpa sig och vara en god förebild. Moule m.fl. beskriver att individer genom sitt sociala nätverk har tillgång till olika former av resurser. Genom det sociala kapitalet ges bland annat tillgång till information som människor i individens sociala nätverk kan bära på samt det råd och stöd som de kan erbjuda (Moule Jr. m.fl.2013:144–145). Diegos far och två bröder, som alla är delar av hans sociala nätverk, har på olika sätt påverkat honom till att sluta med kriminella aktiviteter. Den information som innehavdes av fadern, att pengar ska tjänas genom lagligt arbete, förmedlades till Diego som i slutändan valde att följa den informationen framför att fortsätta med en kriminell livsstil. Hans äldre bror visade sitt stöd genom att komma med råd som skulle få Diego att komma bort från den kriminella umgängeskretsen och följaktligen den kriminella livsstilen. Slutligen påverkade den yngre brodern Diego genom att han kände en skyldighet att finnas där för brodern och utgöra ett gott exempel för honom för att förhindra en liknande kriminell utveckling hos brodern. Även Mikael hade en äldre bror som hade en positiv påverkan på honom. Han berättar att det faktum att brodern ”skötte sig så fint” och klarade sig bra, drev honom till att själv vilja ändra sin livsstil. Den äldre brodern fungerade alltså som ett gott exempel och en förebild för Mikael.

En god relation till föräldrar och familjemedlemmar kan vara en grundläggande faktor som underlättar för ungdomarna att lämna sin kriminella livsstil (Rydén-Lodi 2008:64). En god anknytning till föräldrarna kan i Hirschis mening definieras genom en förtroendefull relation mellan ungdomen och föräldrarna, där tankar, känslor och åsikter kan utbytas sinsemellan (Ring 1999:13). Arash, Diego och Mikael nämner familjen som en viktig orsak till deras upphörande med brott:

Min familj, absolut. Absolut. Man känner ett annat sorts ansvar gentemot sina föräldrar att faktiskt ge tillbaks till människor som har gett väldigt mycket till en... och ja gjorde du det, det var också ett annat liv kan man säga... och nu så är man ju själv mer vuxen, men absolut då familjens påverkan är ju väldigt starkt, alltså man kanske inte märker när man är i tonåren hur mycket ens föräldrar eller ens syrra bryr sig om en och hur man är viktig för dem. (Arash)

Det som hände mest av det jag vet är att morsan blev orolig du vet. Det är alltid för henne jag liksom tar det lugnt oftast och inte går hela vägen ut när det händer saker förstår du. Om man är med och ska göra någonting... du vet med tanke på att jag har en vanlig familj, jag vill inte förstöra för dem, jag vill inte vara svarta fåret så mycket förstår du. (Diego)

Det var ju kanske det anledningen att jag ville inte mista min familj. Det är bra relationer som vi hade, om de fick ta reda på om jag hållit på med sådana saker, jag skulle inte få plats i familjen. (Mikael)

Enligt de tre ovan nämnda utsagorna var anknytningen till deras familjer starka, vilket är en skyddsfaktor mot kriminellt beteende (Brottsförebyggande rådet 2009:9). Moule m.fl menar att relationerna inom en individs sociala nätverk består av normer och skyldigheter som människor agerar förenligt med (Moule Jr. m.fl.2013:144). Samtliga informanter uttrycker någon form av skyldighet eller normföljande gentemot familjen. Arash talar om en form av skyldighet, ett ansvar, att ge tillbaka till sin familj medan Diego och Mikael visar på normernas betydelse då ingen av dem ville avvika för mycket från familjen och deras värderingar. Enligt social kontrollteori kan informanternas goda anknytning och känsla av lojalitet gentemot föräldrarna ha skapat förutsättningar för de unga männen att lämna ett kriminellt levnadssätt (Nilsson 2002:18; Hirschi i Ring 1999:12-13).

Risken för att utveckla ett kriminellt beteende ökar om det sker övergrepp inom familjen eller att inkonsekventa uppfostringsmetoder används (Brottsförebyggande rådet 2009:8). Detta kan stämma överens med Edins fall då han blev slagen av sin far och äldre bröder när de ansåg att han betedde sig oförenligt med de förväntningar som de hade på honom. Andra riskfaktorer som kan skönjas i hans familjesituation var att han växte upp i ett trångbott hem och med arbetslösa föräldrar (Nilsson & Estrada 2009:12–13). Enligt Edin själv upplevde han att relationen till familjen var god och att de trivdes i varandras sällskap trots den fysiskt hårdhänta uppfostringsmetoden som användes och menar på att det i hans dåvarande hemmiljö uppfattades vara ett ”normalt” sätt att uppfostra barn.

När Edin var 23 år gammal fick han en dotter med sin nuvarande partner och i samband med det minskade hans involvering i kriminella aktiviteter:

Min tjej blev ju gravid och när hon var i sjunde månaden flyttade hon in till mig, jag hade egen lägenhet och så. Jag tänkte att det är min unge, det är klart att vi ska bo tillsammans och ta hand om barnet. Och när man har en tjej hemma och en nyfödd unge, prioriteringarna ändras, jag var inte lika impulsiv som förut och sakta men säkert slutade jag med sådana grejer (kriminella aktiviteter).

Moule m.fl. förklarar att upphörandet med brott kan ske i samband med en övergång till vuxenlivet och att det då blir svårt att identifiera sig med brottsbelastade personer (Moule Jr. m.fl.2013:149). Ännu en orsak kan ha varit att Edin kände skyldighet och ansvar gentemot sin nya familj. I relationen till sin partner och sitt barn upplevde han att det var av vikt att agera förenligt med de normer som finns kring faderskap vilket resulterade i att han ändrade sina prioriteringar (Moule Jr. m.fl.2013:144).

Arash och Diego berättar att vissa av personerna i deras tidigare umgängeskrets fortsatt med den kriminella livsstilen och menar på att:

De tar stora risker men gör mycket pengar, alltså lever ett helt annat liv och det kan vara till exempel att man har väldigt dåliga relationer till sina föräldrar om man har några föräldrar alls. (Arash)

De kanske inte har, de har inte föräldrar som verkligen är där, de har ingen föräldragestalt. Och då blir det lättare liksom, om man inte har något att förlora. Så var det nog faktiskt mycket för att man märkte, de som hade knasfamilj, fortsätter än idag och de som har en normal familj, förr eller senare dem inser att det är antingen det fucked up livet med kompisar som kanske inte ens är äkta eller att vara ett med sin familj förstår du. Att ha lyssnat på dem och bett om förlåtelse och säga att det var en period men det är över nu, förstår du. (Diego)

Informanterna understryker vikten av goda familjerelationer. Avsaknaden av starka band till familjen och en stabil familjestruktur är något som förklaras vara den främsta anledningen till ett fortsatt kriminellt beteende. Detta går att koppla till Hirschis resonemang om att anknytningen till föräldrar är den mest betydelsefulla av de fyra delarna inom social kontrollteori, då den kan skapa förutsättningar för anknytningen till resterande delar av samhället (Nilsson 2002:18; Hirschi i Ring 1999:12–13). Genom ett bristfälligt socialt nätverk, till exempel dåliga relationer till föräldrar, begränsas tillgången till resurser som kan finnas genom dessa relationer (Moule Jr. m.fl.2013:144). Då individens anknytning och tillgång till resurser från exempelvis familjerelationer är begränsade kan det leda till att ungdomarna vänder sig till andra människor för att på annat sätt införskaffa sig resurser.

Sammanfattning

Samtliga informanter har under intervjuerna uttryckt att de hade goda familjerelationer. De medger dock att de under den kriminellt aktiva perioden var mindre influerade av familjens

åsikter. Mot slutet av ungdomsperioden insåg informanterna familjens betydelse i deras liv vilket var en bidragande orsak till att de upphörde med brott. Informanterna började ta mer hänsyn till de normer och skyldigheter som fanns i relationen till sina föräldrar och syskon. Utmärkande för Edin var att han och hans partner fick ett barn tillsammans vilket ledde till att han ändrade sin livsstil eftersom ett kriminellt beteende inte var förenligt med de åtaganden som vuxenlivet innebar för honom.

5.3 UMGÄNGESKRETS

Under ungdomsåren är det särskilt viktigt att känna samhörighet med andra människor, vilket kan vara anledningen till att gruppbildningar är vanligt förekommande under denna period (Peterson, Svensson & Addo 2003:91, 98). Arash och Diego förklarar att de umgicks med olika umgängeskretsar:

Det är ganska vanligt att man har typ några man hänger med på stan, några man hänger med i kvarteret, några som man spelar fotboll med eller några andra som man spelar innebandy med. (Arash)

Med de och de kretsarna då vi kunde fucka ur, jag visste att det skulle hända någonting men med vissa man visste från början att vi ska bara spela fotboll, vi ska bara göra det /.../Det är olika grader av kriminalitet skulle man kunna säga. Vissa man vet skulle kunna göra allt, vissa man vet skulle ha en gräns någonstans förstår du. Så det var väldigt blandat. (Diego)

Arash och Diegos uttalanden tyder på att de båda hade olika umgängeskretsar, där vissa var involverade i kriminella aktiviteter och andra inte, vilket även framkommer av Mikael och Edins intervjuer. Däremot hade samtliga informanter under ungdomsperioden en viss dragning till den kriminella umgängeskretsen, till viss del på grund av den spänning och de adrenalinkickar som umgänget bidrog med. Edin berättar:

Om man kunde höra sådär ”Edin vet du, det kommer bli bråk där idag senare, vi alla ska dra dit”. Då var det liksom wooh är det sant, ska det bli bråk, det var hype! Det var action. Speciellt om man är flera och man peppar varandra, alltså det blir farligt. (Edin)

Vidare berättar informanterna att det inte skedde direkta påtryckningar utan att den rådande gatukulturen påverkade de till att bete sig enligt det som då ansågs vara eftersträvansvärt. Detta kan betonas ytterligare med följande uttalanden av Arash, Diego och Mikael:

Aldrig någon som har sagt såhär ”lägg av med det där” liksom och inte heller någon hade sagt sådär ”fortsätt gör si eller så” utan det var mer sådär... det är rätt casual alltså,

det är inte speciellt, man sitter inte liksom och planerar saker och sådär utan... det blir lite grann en livsstil alltså, det blir lite ett sätt man är alltså man är lite hård och ruff och sådär, allt det där hänger ihop ju... egentligen handlar det ju mest om att styra upp tillvaron alltså, ha lite pengar och liksom vara någon på något sätt... men... lite sådär häftigt. (Arash)

Det var en minikultur av kriminalitet kan man väl säga. Det var inne att vara lite fucked up sådär. Söka respekt och sådana där grejer förstår du. Och det blir lättare om man är flera tillsammans förstår du. (Diego)

För varje gång vi gjorde något lite... extra, kändes det mer spännande. Vi kände oss grymma. Okej alltså nu har vi tagit ribban högt, vi ska ta ribban lite högre nästa gång. (Mikael)

Sernhede (2002) förklarar att grupperingar bland unga män i förorten kan utvecklas där ungdomarna hävdar sin makt samtidigt som de uttrycker en överdriven framtoning av manlighet. Omgivningen kan uppfatta att ungdomarna har attityder som utstrålar en ”tuff” och ”kaxig” maskulinitet (Sernhede 2002: 207). Detta är något som samtliga informanter beskriver under sina intervjuer då de menar att det som lockade de till den kriminellt belastade umgängeskretsen handlade mycket om respekt, gemenskap och att visa hur tuff man är, vilket enligt informanterna själva är vanligt förekommande normer som finns bland ungdomar i förorten. Mikael och Edin berättar om umgängeskretsens starka sammanhållning:

Jag tyckte ju bara att det var roligt det jag höll på med. Det var coolt. Och jag tror att det är mest det här gruppsyftet också. Hur bra man trivdes i den här gruppen. Det kändes som att jag är ledare i gruppen liksom och på det sättet ifall jag bara skulle gå skulle jag svika de andra. En stor grupp i mitt liv skulle bara försvinna. Jag skulle kanske känna mig rastlös om jag inte hade något att göra efter skolan. (Mikael)

Vi grabbarna från förorten hängde med varandra. Vi förstod varandra bättre, vi var uppvuxna i samma område, invandrarföräldrar och sådant där, vi var som en familj och ställde upp för varandra. Så fort vi fick höra att något var knas var vi där för att se till att allt är lugnt med våra polare. (Edin)

Som nämnts tidigare spelar umgängeskretsen en viktig roll för ungdomarna under deras identitetsskapande period (Peterson, Svensson & Addo 2003:5). För samtliga informanter gav tillhörigheten som umgängeskretsen innebar en känsla av likhet. Inom umgängeskretsen upplevde de unga männen att de ”hörde hemma” och att det rådde en lojalitet inom gruppen som innebär att de ställer upp för varandra (Peterson, Svensson & Addo 2003:91, 98). Både Lalander (2009) och Hirschi menar på att det är naturligt och mänskligt att lockas till människor med liknande livsstil och bakgrund som en själv. Samtidigt påvisar författarna konsekvenserna med att tillhöra gatukulturen vilket är att möjligheterna som finns i

majoritetssamhället kan försämrans (Lalander 2009:261, 265; Hirschi 1969:135).

Involveringen med den brottsbelastade umgängeskretsen förstärkte informanternas kriminella kapital, vilket begränsade dem från att stärka banden till eventuella prosociala vänner som fanns i deras närhet (Moule Jr. m.fl.2013:145). Då de unga männen hade en stark anknytning till den kriminella umgängeskretsen kunde det leda till mindre investeringar och svagare sociala band till majoritetssamhället. Mycket tid och energi kunde på så vis investeras i gatukulturen snarare än i majoritetssamhället, genom exempelvis studier och arbete (Nilsson 2002:18; Hirschi 1969:20).

Diego berättar i sin intervju att ett antal händelser påverkade honom till att vilja lämna den kriminellt belastade umgängeskretsen:

Just det där med onödigt våld... En gång blev en kompis till mig misshandlad av andra kompisar till mig och jag var liksom opartisk då, men jag såg att det var så fult att två personer går på en person och det som var ännu fulare var att en andra gång gick tre personer på en. Det var då jag verkligen fick avsmak för att slå, utan en jävligt bra anledning förstår du.

Vidare förklarar han att den misshandlade vännen på grund av denna konflikt som gick överstyr, blev tvingad att flytta till en annan stad samt leva under skyddad identitet, vilket även det hade en avskräckande effekt på Diego. Moule m.fl. nämner att en rädsla för framtida våld samt att vittna en närståendes utsatthet i kriminella sammanhang kan vara anledningar till att upphöra med brottsliga handlingar (Moule Jr. m.fl.2013:149). Utifrån Diegos uttalande går det att tyda att dessa våldsincidenter påverkade honom starkt och resulterade i att han kände en motvilja inför att utöva våld vilket i förlängningen var en bidragande orsak till hans upphörande med kriminella aktiviteter.

Edin beskriver en rädsla för konsekvenser som det brottsliga beteendet kan leda till:

Man hade ju sett flera polare torska, de betalar flera tusen i skadestånd, blir skuldsatta, får sitta i häktet... det får en att tänka, alltså från början tänkte man "det kommer aldrig hända mig" men sen fattar man när man själv torskar någon gång... jag ville inte åka fast något mer...

Edins umgängeskrets påverkade honom till att sluta med kriminella aktiviteter då han vittnade de konsekvenser som hans vänner fick gå igenom och som han senare själv fick uppleva.

Diego, Arash och Edin berättar att den starka relationen till umgängeskretsen försvagades under slutet av ungdomsåren.

Alltså sakta men säkert jag slutade umgås med dem. Men inte bara jag från de utan alla från varandra. Så var det nog. För sakta men säkert alla tog sin väg och alla blev lite olika och sådär förstår du. Det var inte samma gemenskap längre förstår du. Utan alla tog sin väg bara. Vissa före, vissa efter. (Diego)

Vissa av kompisarna var mer kompisar och vissa var bara folk som man hängde med... och de som kom och hälsa på, de som jag snackade med oftare och de som kom tillbaks, det var de som man brydde sig om. (Arash)

Jag hade bra jobb och jag hade en unge och flickvän, så när de gamla polarna ringde och ba: ”häng med på det här” kände jag att vad ska jag med det till? Jag tänkte kanske mer på vad ska hända om något går snett, det påverkar ju folk omkring mig... (Edin)

Diego förklarar att sammanhållningen i den kriminella umgängeskretsen rubbades med tiden och att han började umgås med icke-kriminella ungdomar. Det prosociala umgänget fungerade som en skyddsfaktor mot en kriminell livsstil vilket kan ha underlättat för Diegos upphörande med brottsliga handlingar (Brottsförebyggande rådet 2009:9). Arash visar på en liknande utveckling under slutet av sin tonårsperiod då han flyttade utomlands; han menar att det då visade sig vilka vänner som blev kvar i hans liv utanför det kriminella sammanhanget. Edins uttalande visar att han tog hänsyn till vad ett kriminellt beteende skulle innebära för hans nya familj, enligt Moule m.fl. består sådana relationer av ett ömsesidigt beroende som innebär normer och skyldigheter som människor agerar förenligt med (Moule Jr. m.fl.2013:144).

Informanternas uttalanden påvisar Hirschis förklaring om att den varma och förtroendefulla relationen mellan ungdomsbrottslingar kan vara en romantiserad myt. De berättar under intervjuerna att kriminaliteten eskalerade och utvecklades till en allt grövre brottslighet under slutet av ungdomsåren och att det var under denna period som de tog avstånd från det kriminella umgänget. Utsagorna tyder således på att anknytningen till umgängeskretsen försvagades då de kriminella aktiviteterna ökade (Hirschi 1969:147, 159).

Sammanfattning

Samtliga informanter berättar att det rådde en tuff gatukultur under deras tonårsperiod där det var viktigt att framstå som mäktig och maskulin. De kunde även uppleva en känsla av tillhörighet med sin umgängeskrets. Intervjupersonerna menar dock på att de med en mognare ålder lämnade den kriminella livsstilen och den kriminella umgängeskretsen. Våldsincidenter

och konsekvenser inom rättssystemet har haft en avskräckande effekt på informanterna vilket också kan ha bidragit till att de tagit avstånd från den kriminella umgängeskretsen. Då anknytningen till den kriminella umgängeskretsen försvagades fanns det utrymme för informanterna att utöka den sociala anknytningen till prosociala relationer och andra delar av livet. I Arashs fall var det exempelvis investeringar i studier och för Edin var det känsla av ansvar för sin nya familj.

5.4 SYSSELSÄTTNING

5.4.1 Arbete och fritid

Arash berättar att han började studera på universitet direkt efter sina gymnasiala studier. I samband med det flyttade han hemifrån och bodde på egen hand. Studerandet på universitet innebar mer fritid för honom än vad han hade haft tidigare, samtidigt förklarar han att han inte trivdes med ämnet han studerade. Hans kriminella umgängeskrets utökades och de brottsliga aktiviteterna stegrades. Rydén-Lodi menar att delaktighet i en aktivitet som arbete eller studier gynnar individen (Rydén-Lodi 2008:64). När en sådan meningsskapande sysselsättning inte finns, eller som i Arash fall inte känns givande, kan ungdomen ifråga istället söka sig till andra former av aktiviteter och gemenskaper, exempelvis gatukulturens ofta starka sociala gemenskap (Lalander 2009:261, 265). En brist på en givande sysselsättning var något som även Mikael kände av:

Fritiden... fram till natten det var ju fritid för mig. Man hade ingenting. Man bara umgås med kompisar/.../Det är så det är nu när jag tänker, att det var bara en ungdomsperiod, det var det, man hade inte så mycket att göra. Man började med något smått, men sen går det överstyr.

Då Mikael vid den tidpunkten inte hade någon form av aktivitet fanns det gott om tid över för vännerna och kriminella aktiviteter. Han menar att de började med oskyldiga bus men att det till slut gick för långt. Det kan tänkas att denna utveckling hade tagit stopp om Mikael på sin fritid istället varit upptagen med mer givande aktiviteter.

Enligt Chylicki är ålder en mycket viktig faktor vad gäller upphörande av brott då brottslighet och kriminellt beteende tenderar att minska kausalt med stigande ålder (Chylicki 1992:47). ”Jag tror alla inser det att det man håller på med är destruktivt och det är inte coolt längre när man är äldre” förklarar Diego, ett uttalande som är ett tydligt exempel på ålderns påverkan i

frågan om att upphöra med brott. I och med åldrandet ändras perspektiven och det som i den tidiga ungdomen uppfattas som coolt och häftigt kan några år senare anses vara destruktivt. Av Diegos intervju framkommer det att den kriminella livsstilen och gängkulturen i hans tidiga ungdomsår lockade honom genom den respekt och makt som man fick inom den kriminella sfären. Hans syn förändrades dock med åren, vilket framgår av hans uttalande:

Det är när man väl sätter sin fot ur den där bubblan som man inser att det där, vad ska man leva på liksom. Jag kommer ihåg att jag hade en kriminell kompis som sa till mig, och det har faktiskt suttit i mitt huvud länge du vet, han sa: "även om man har respekt och sådär från alla, ingen av dem ger dig pengar. Jag kommer inte kunna leva på min respekt". Och det har också fått mig att inse liksom att okej respekt hit och dit men sen då. Ingen av dem kommer ge mig månadslön eller någonting sådant utan det är en själva som måste fixa det.

Diego tröttnade på den kriminella livsstilen då han insåg att det som betyder mycket inom den kriminella sfären, såsom respekt, inte skulle hjälpa honom i resterande delar av samhället. När en brottsbelastad individ är motiverad till att förändra sin livsstil kan det indikera på att dennes kriminella identitet är försvagad, vilket kan ge upphov till en process där individen ändrar en del av sina värderingar (Rydén-Lodi 2008:64). Diego nämner månadslön och att det var något han behövde ordna själv vilket antyder på att han funderade på att göra ett åtagande, alltså investeringar i det konventionella samhället genom att skaffa ett arbete (Nilsson 2002:18; Hirschi 1969:21).

Att kriminellt beteende har en tendens att minska med stigande ålder tyder även på att de flesta individer förr eller senare tröttnar på den kriminella livsstilen (Chylicki 1992:235; Rydén-Lodi 2008:64). Mikael berättar att han till slut fick nog av det kriminella livet:

Jag fick en bild av min framtid hur den skulle se ut för att för varje gång det blev bara värre och värre. Alltså jag var rädd för att jag inte skulle kunna kontrollera hur långt det kan gå. Och det tolkade jag som ett budskap från gud att jag skulle avsluta/.../ jag tänkte att det kan gå väldigt väldigt långt. Alltså jag kunde till och med, jag fick en sådan bild av framtiden av hur det skulle sluta. Precis som man ser på filmerna. Hamna i fängelset, känna att ingen bryr sig om dig eller kommer och besöker dig.

För Mikael gav det sig uttryck genom en avskräckande framtidsbild av hur livet skulle se ut om han fortsatte på den kriminella banan. Han var rädd för att hamna i fängelse och bli bortglömd av sina närstående. Detta kan vara ett tecken på att Mikael sociala band till samhället och speciellt till familjen var starka (Nilsson 2002:18). Han ansåg sig ha för mycket att förlora för att det skulle vara värt att fortsätta med samma levnadssätt vilket kan ha

påverkat honom till att sluta med brottsliga handlingar. Även Arash nämner att när han inte längre begick kriminella handlingar berodde det på att han inte tyckte att det var värt risken för konsekvenserna.

I likhet med livsloppsperspektivet menar Nilsson och Estrada att det under livets gång finns händelser, processer och vändpunkter som kan ge livet en ny riktning bort från den kriminella livsstilen (Nilsson & Estrada 2009:5; Moule Jr. m.fl.2013:143–144). I Arash fall handlade det om att han flyttade från den egna lägenheten som var belägen i samma område som han var uppväxt i till en helt annan miljö, i ett annat land. Då han samtalade med sina föräldrar om sina planer gav de honom råd om att kontakta deras släktingar i England. Arash tog kontakt med sina släktingar och blev erbjuden boende hos dem. Genom sitt sociala nätverk fick han alltså tillgång till resurser i form av information, boende och ekonomiska resurser för sin första period i England (Moule Jr. m.fl.2013:144). Flytten gjorde att Arash kom bort från den kriminella sfären:

Jag flyttade härifrån bara för att jag ville komma härifrån. Jag ville göra något annat, jag kände att det började bli för mycket, jag behövde göra något annat ett tag, jag behövde komma bort ett tag/.../jag lämnade ju liksom ett liv och jag åkte ju dit *själv*, ensam... och... där så slutade man liksom med mycket av de grejer som jag liksom höll på med hemma.

Arash menar att han var trött på livsstilen han hade och ville komma bort och göra något annat. Hans flytt blev som en vändpunkt i livet då han slutade med de kriminella aktiviteter han involverat sig i tidigare. Moule m.fl. menar att ett byte av social miljö kan vara en bidragande faktor till upphörande med brottslighet, exempelvis genom en flytt ifrån området individen är bosatt i. Arashes abrupta upphörande med brottsliga aktiviteter kan enligt Moule m.fl. förklaras genom ett positivt socialt kapital då det innebär att han enklare kan anpassa och integrera sig i miljöer utanför den kriminella kretsen (Moule Jr. m.fl.2013:149–150).

Som tidigare nämnts upplevde Mikael den stegrande våldsutövningen inom hans kriminella umgängeskrets som oroande då han kände att han inte längre hade någon kontroll över de händelser som utspelade sig. Under intervjun berättar Mikael att han mot slutet av sin kriminella period misshandlade en person så grovt att denne hamnade på sjukhus. Denna händelse gjorde ett starkt intryck på honom då det fick honom att känna ånger och skuld över sina våldsamma handlingar. I sin tur motiverade det honom till att söka andra vägar, bort från

den kriminella umgängeskretsen. Det var vid denna tidpunkt som Mikael vände sig till sin morbror för att ordna ett arbete, vilket blev den viktigaste vändpunkten för honom:

Jag var på min morbror att han skulle skaffa ett jobb. Och det tog inte lång tid tills han skaffade ett jobb. För jag har aldrig sagt ja när han tidigare sagt att vill du ha ett jobb, för jag tyckte inte att det var något jobb att gå och städa eller diska på restaurang, men bara för att jag skulle undvika gruppen så valde jag det och då gick det bra. Det var tufft men hellre det än...

Genom det sociala nätverket fick Mikael tillgång till resurser, i detta fall ett arbete, som han annars kunde ha haft svårigheter med att ordna på egen hand (Moule Jr. m.fl.2013:144). Mikael använde alltså arbetet som ett sätt att komma bort från sin kriminella umgängeskrets. Det sociala nätverket var avgörande även för resterande informanter. Diego fick vid 19-års ålder sitt första arbete genom sin praktikplats på gymnasiet. Under intervjun berättar han att det var på den första arbetsplatsen han insåg att det går att tjäna relativt mycket pengar även genom lagliga arbeten och att det fick honom att börja tänka mer moget. Diego kände efter gymnasiet ett större behov av en stadig inkomst och föredrog då ett lagligt arbete med en fast inkomst framför att utföra brottsliga handlingar såsom stöld och rån för att införskaffa sig pengar. Edin arbetade från en tidig ålder med diverse arbeten, efter gymnasiet arbetade Edin på McDonalds i flera år och han förklarar att hans dåvarande chef på McDonalds brydde sig om honom och hans äldre broder. Edin menar på att hans chef ville att det skulle gå bra för Edin i hans arbetsliv och satsade på honom, bland annat genom att ta med honom på arbetsrelaterade konferenser utomlands. Vid 22-års ålder blev Edin anställd som restaurangchef där men fortsatte att ha en god relation till sin före detta chef. Edin köpte senare ett bageriföretag där hans tidigare chef gick i borgen för honom för att det skulle vara möjligt att genomföra. Även Arash har sedan en tidig ålder haft olika sorters arbeten, vid 16-års ålder fick han exempelvis förtroende att ta ansvar för sin farbrors kiosk i sex veckor under sommarlovet.

För samtliga informanter har personer i deras sociala nätverk varit av stor betydelse för dem på så vis att de har kunnat ta del av resurser som har underlättat för deras delaktighet i arbetslivet (Moule Jr. m.fl.2013:144). Samtidigt är åtaganden som vuxenlivet innebär, såsom att arbeta, oförenligt med en kriminell livsstil vilket kan ha gjort att informanterna i och med övergången till en mer vuxen livsstil slutade att identifiera sig med och involvera sig med den brottsbelastade umgängeskretsen de tidigare var en del av (Moule Jr. m.fl.2013:149). Det här visar även på ett åtagande och ett starkt socialt band till majoritetssamhället då samtliga

informeranter gjorde investeringar i arbetsmarknaden. Genom att ha ett arbete stärkte de samtidigt sina sociala band till det konventionella samhället då de investerade tid och energi i en konventionell livsstil. Ju starkare band informanterna fick till majoritetssamhället, desto mer ansåg de sig ha att förlora och därmed blev det svårare att fortsätta med den kriminella livsstilen (Nilsson 2002:18; Hirschi 1969:21).

Vid frågan om vad som ledde till att personer från informanternas tidigare umgängeskrets fortsatt med en kriminell livsstil förklarar Arash att: ”det kan vara ekonomiska anledningar, alltså man har ingen inkomst, man har ingen utbildning, man har inte gått ut gymnasiet, det är det enda man vet det enda man kan”. Arash nämner svårigheter med att ta sig ur en kriminell livsstil, såsom att inte ha någon utbildning vilket i sig försvårar att få ett arbete och därmed en inkomst. Edin berättar att han har bekanta som skulle vilja leva ett så kallat ”normalt” liv men att de har svårt att få arbete eftersom att de finns med i brottsregistret och att de inte får ta några banklån. Edin menar att dessa personer har blivit stämplade av samhället och därmed uteslutna från majoritetssamhället, vilket försvårar för dem att ta sig ur den kriminella livsstilen. Moule m.fl. förklarar att dessa personers kriminella kapital försvårar för dem att ordna ett lagligt arbete. På grund av bristande möjligheter förstärks deras behov av att bevara sitt kriminella nätverk (Moule Jr. m.fl.2013:145). Detta går även att koppla ihop med Lalanders argument som menar att flertalet individer hålls kvar i en kriminell livsföring då deras möjligheter i majoritetssamhället är begränsade (Lalander 2009:261).

Sammanfattning

Utifrån intervjuerna framkommer det att informanternas sociala nätverk har haft stor påverkan på deras väg ut ur en kriminell livsstil. Genom det sociala nätverket hade informanterna tillgång till resurser i form av arbete. Mikael's morbror ordnade ett arbete åt honom, Diego fick sitt första arbete med hjälp av sin praktikplats genom gymnasiet, Edin's chef hjälpte honom att utvecklas i sin yrkesroll och Arash fick arbete genom sin farbror samt råd och stöd av sina föräldrar och släktingar för att kunna flytta utomlands. Att ha arbete innebär samtidigt att informanterna stärkte sina sociala band till majoritetssamhället och försvagade banden till den kriminella sfären. Att vara involverad i kriminella aktiviteter innebär en risk att förlora investeringar som gjorts genom åtaganden i arbetslivet.

5.4.2 Studier

Diego och Edin var under tonårsperioden oengagerade och negativt inställda till skolan. Informanterna gick ut gymnasiet med underkänt i flera ämnen och förklarar under intervjuerna att skolan inte prioriterades. Edin berättar att det i hans umgängeskrets fanns en slags norm som menade att: ”de som var pluggisar var lite såhär mobbade och de som skiter i är de coola”. Vidare förklarar Diego:

Många av de jag umgicks med då, för de var det inte så viktigt med skola, de sa att vi vill tjäna pengar på andra sätt. De tänkte att skolan var ett svensson alternativ eller liknande förstår du. Så det var inte så inne och ba jag ska plugga hit och dit förstår du.

Av informanternas intervjuer framkommer det att de hade en låg motivation och en dålig anknytning till skolan, det kan tyda på riskfaktorer för att utveckla samt att fortsätta med ett kriminellt beteende (Brottsförebyggande rådet 2009:9). Diego uttrycker att han i efterhand ångrar att han inte tog studierna på allvar men menar samtidigt att stödet från lärarna var bristfällig, vilket gör sig tydligt i nedanstående citat:

De (lärarna) borde greppa tag i dem (eleverna) förstår du. Jag tror det skulle gynna samhället. Men i skolan det kunde vart mycket hårdare faktiskt. De var flummiga, det var inte såhär ”jag bryr mig om dig Diego jag ska visa dig det här, du borde gå på möte med syo”. Det var absolut inget sådant utan det känns som att de sket i bara. De visste att vi var flummiga på lektionerna, jag kunde komma in med helt blodsprängda ögon (av att ha rökt hasch/marijuana) efter att inte ha varit med på lektionen och ingen sa någonting.

Diego visar inte bara på att det fanns en bristfällig kontakt mellan lärare och elever, utan även på att de vuxna auktoriteterna inte var engagerade i ungdomarnas skolgång och välbefinnande. Den dåliga anknytningen kan i sin tur ha gett upphov till att motivationen hos honom sjönk ytterligare. Då han hade en svag anknytning till auktoriteter i skolan ledde det till att lärarnas regler förlorade legitimitet hos honom. Diegos beteende under denna period är ett tecken på att han inte ansåg att lärarna kunde kontrollera honom och att det inte fanns någon risk för att få konsekvenser för sina avvikande handlingar (Hirschi 1969:127).

Edin berättar i sin intervju att det inte var ”normalt” för ungdomar som befann sig i den kriminella banan att gå till exempelvis en studievägledare och själva ta ansvar för att ställa frågor och införskaffa sig information om eventuella framtida studier eller arbetsmöjligheter. Enligt Moule m.fl. realiseras det sociala kapitalet i form av relationer och följaktligen andra

individens idéer, information och så vidare (Moule Jr. m.fl.2013:145). Utifrån informanternas intervjuer går att tyda att relationen mellan eleverna och personal på skolan var bristfällig då personalen inte lyckades förmedla den information som de hade tillgänglig eller att komma med råd och stödja informanterna i deras studier.

Nilsson och Estrada förklarar att ungdomar redan i en tidig ålder, 12-13 år, har olika förutsättningar inför framtida skolgång och arbete. De elever som uppfattar skolan som tråkig har mer omfattande skolproblem än andra ungdomar vilket var fallet för Edin och Diego (Nilsson & Estrada 2009:19). Ännu en faktor som kan ha påverkat informanternas skolgång var att de hade lågutbildade familjemedlemmar (Peterson, Svensson & Addo 2003:55). De två informanternas föräldrar hade inte erfarenheter av akademiska studier och kunde därmed inte vägleda de unga männen när det handlade om studier. Arash och Mikaelns familjemedlemmar har akademisk utbildning vilket kan ha bidragit till att de under uppväxten prioriterade skolan. Mikael berättar hur familjen påverkade hans skolgång:

Jag tänker ju på föräldrarna, de är ju utbildade och allt det där och så, det där är som ett måste för mig att gå i skolan och sköta mig bra där samtidigt som det andra (kriminella aktiviteter) var mer en fritidsgrej, för skoj. Alltså skolan det kändes för mig som att jag måste ju, jag måste ju ha någon examen. Annars jag skulle vara det svarta fåret i familjen som inte har någon.

Mikael menar på att hans familjemedlemmars akademiska bakgrund motiverade och hade inflytande på honom till att prestera bra i skolan. Det sociala nätverkets påverkan på Mikael gör sig påtaglig då det utifrån hans uttalande går att tyda att han såg skolgången och att ta examen som en skyldighet. Om han inte studerade skulle han bli familjens ”svarta får” och därmed avvika från de normer och skyldigheter som finns inom familjens relationer (Moule Jr. m.fl.2013:144).

Under intervjuerna med Arash och Mikael uttrycker de att skolan var en viktig del av deras tillvaro under tonårsperioden, trots att de uppger att det inte alltid var roligt. Arash menar att ”själva kunskapen har jag tyckt har varit intressant och jag har klarat av skolan utan att göra någon liksom större insats och ändå klarat av det relativt bra men jag hade ju andra intresseområden”. Arash hade en positiv inställning till skolan och har klarat sig igenom skolarbeten, detta kan vara en skyddsfaktor som förebyggt en fortsatt kriminell livsstil (Brottsförebyggande rådet 2009:9).

En motivation till att gå i skolan och en lyckad skolgång tyder på ett åtagande, enligt Hirschis social kontrollteori. Arash och Mikael har gjort investeringar i majoritetssamhället vilket i förlängningen även underlättade för de på arbetsmarknaden (Nilsson 2002:18; Hirschi 1969:21). Detta visar på att informanterna hade en hög grad av övertygelse vad gäller respekt för- och syn på samhällets normer och deras villighet att följa dessa. Arash och Mikael hade starka band till skolan och det normativa system som det innebar. En stark anknytning till skolan i kombination med en risk att förlora mycket av de investeringar som gjorts genom att inte fullfölja skolgången kan ha bidragit till att de slutat med kriminella aktiviteter (Nilsson 2002:18–19; Ring 1999:25). Denna övertygelse om skolans viktiga betydelse kan dock ha sin grund i deras sociala kapital då båda informanterna var starkt präglade av normerna inom deras respektive familjer (Moule Jr. m.fl.2013:144). Majoriteten av deras familjemedlemmar hade en akademisk utbildning och att Arash och Mikael också skulle studera var nästintill en självklarhet, vilket visar på det sociala nätverkets påverkan på informanternas skolgång.

Sammanfattning

Edin och Diego var under ungdomsperioden omotiverade gentemot skolan och såg inte vikten av deras skolgång. Bristfällig kontakt till och stöd från vuxna personer i skolvärlden samt lågutbildade föräldrar kan vara möjliga förklaringar till informanternas negativa relation till skolan. För Arash och Mikael var skolan betydelsefull och resulterade i goda skolbetyg och vidare akademiska studier. Att föräldrarna är högutbildade har motiverat de till att respektera och följa de uppsatta normer som finns inom skolsystemet. Arash och Mikael har haft en stark anknytning till skolan och på så vis har de gjort ett åtagande till majoritetssamhället vilket har förebyggt en vidare kriminell livsstil.

6. DISKUSSION

Syftet med studien var att belysa hur unga män i Stockholmsförorter tar sig ur sin kriminella livsstil. För att undersöka detta fokuserade sig studien på sociala faktorer inom *familjeförhållanden, umgängeskrets* och *sysselsättning*. Undersökningen har visat att de tre sociala faktorerna i olika grad påverkade de unga männen att upphöra med brottsliga aktiviteter. Samtliga deltagande är uppvuxna i Stockholmsförorter dock visar studien på olika sorters utvecklingar bland de unga männen. I detta kapitel följer en diskussion kring de slutsatser som kan dras utifrån det analyserade datamaterialet.

Enligt tidigare forskning är en stark anknytning samt goda relationer till familjemedlemmar av stor vikt för att upphöra med kriminella aktiviteter. Datamaterialet i denna studie understryker detta resonemang då samtliga informanter uttryckte att de hade starka sociala band till sina familjer. I samband med upphörandet av brott hade de familjen i åtanke vilket tyder på en stark anknytning till dessa personer. De unga männen menade att de inte ville förlora sin plats i familjen eller på något annat sätt påverka relationen till familjemedlemmarna negativt. En individs sociala kapital består av de resurser som kan tillgodoses genom dennes nätverk. Då familjen utgör en viktig del av individens sociala nätverk har de en stor påverkan på hur individens sociala kapital samt liv utvecklas. Informanterna utvecklade aldrig en grov kriminell livsstil och upphörde helt och hållet med kriminella aktiviteter vilket tyder på att deras starka relationer med familjemedlemmarna haft en positiv påverkan på deras sociala kapital.

Informanterna förklarade att umgängeskretsen spelade en viktig roll i deras liv under ungdomsperioden. Umgänget utförde dock inte några direkta påtryckningar, det rådde snarare en allmänt tuff gatukultur som satte press och förväntningar på de att bete sig förenligt med de normer som gatukulturen innebar. Det sociala nätverkets betydelse gör sig påtagligt då majoriteten av informanternas umgängeskretsar var kriminellt aktiva vilket påverkade informanterna till att själva begå brottsliga handlingar samt utveckla ett kriminellt kapital. Det faktum att de enbart umgicks med personer som hade liknande livsstil och bakgrund som de själva försvårade för dem att skapa prosociala kontakter som kunde ha haft en positiv påverkan på deras sociala kapital.

Mot slutet av informanternas ungdomsperiod försvagades anknytningen till den kriminella umgängeskretsen, det kan förklaras med hjälp av en mognadsprocess, ett minskat intresse för den kriminella livsstilen och avskräckande händelser. Parallellt med att brottsligheten eskalerade och utvecklades till allt mer grövre sort, sökte sig informanterna bort från den kriminella umgängeskretsen, exempelvis genom ett arbete eller byte av livsmiljö genom en flytt. Till följd av en försvagad anknytning till det kriminella gänget skapades en större möjlighet till att förstärka andra sociala band. På så vis fick informanterna ett utökat utrymme för att utveckla starkare sociala band till majoritetssamhället genom exempelvis ett åtagande i arbete och studier eller en starkare anknytning till familjen. Vad gäller umgängeskretsens påverkan skiljde sig våra upptäckter på vissa punkter från tidigare forskning. Utifrån intervjupersonernas utsagor framgick det att de på grund av tidigare nämnda omständigheter tog avstånd från den kriminella umgängeskretsen snarare än att ett nytt prosocialt umgänge påverkade de intervjuade att upphöra med brott.

Informanterna uttryckte att de mot slutet av ungdomsperioden på grund av oro inför sina framtidsutsikter samt en vilja att undvika den kriminella umgängeskretsen hade en önskan om att göra åtaganden genom studier och/eller arbete. Samtliga informanter hade genom sina sociala nätverk tillgång till resurser i form av arbete och två av dem hade även tillgång till råd och stöd vad gäller studier. Delaktighet och åtagande har visat sig påverka intervjupersonernas väg ut ur en kriminell livsstil då informanterna genom att arbeta och/eller studera gjorde investeringar i majoritetssamhället. Att samtidigt vara kriminellt aktiva var oförenligt med de åtaganden som vuxenlivet innebar och det utgjorde en risk att förlora det som investerats, åtaganden som gjordes underlättade alltså upphörandet med brottsliga handlingar.

Hirschis social kontrollteori lyfter fram individens rationella tänkande och beslutsfattande då författaren förklarar att risken för vad som kommer att vinnas eller förloras med det brottsliga beteendet övervägs av de unga männen. Enligt Hirschis mening kan ungdomar med starka sociala band till majoritetssamhället ha gjort en mängd investeringar och ha en bra anknytning till olika delar av livet. Det uppstår större svårigheter för personer att vara kriminella om de anser sig ha mycket att förlora vilket påvisar att de sociala faktorerna påverkar de unga männen att sluta med kriminella handlingar. Även Moule m.fl förklarar vikten av sociala relationer och poängterar att resurserna som finns tillgängliga genom dessa är avgörande för hur det sociala kapitalet utvecklar sig. Ett positivt socialt kapital underlättar för ungdomarna

att utöka sitt sociala nätverk utanför den kriminella kretsen. Till skillnad från Hirschi är Moule m.fl:s utgångspunkt nätverksteori snarare än individens rationella tänkande. För att svara på denna studies syfte samt frågeställningar har båda teorierna varit relevanta men datamaterialet och den tidigare forskning som har samlats in visar på att Moule m.fl. ger en mer utförlig förklaring. Informanternas sociala nätverk har tillgodosett dem med de resurser som krävts för att utveckla ett positivt socialt kapital vilket hjälpt dem att upphöra med kriminella handlingar och hindrat dem från att utveckla ett grovt kriminellt beteende. Däremot kan de resurser som finns tillgängliga genom individens sociala nätverk sedan i ett vidare skede påverka och skapa förutsättningar för det som Hirschi förklarar som individens övervägande i beslutsfattanden.

Denna studie har gjort en ansats till att förmedla kunskap kring tre sociala faktorer som kan vara av betydelse vad gäller unga mäns kriminella livsstil. Studien visar att alla tre sociala faktorer har en betydande roll i upphörandet med ett kriminellt beteende men att familjeförhållanden har en dominerande påverkan för de unga männen. Familjen utgör en grundläggande del av informanternas sociala nätverk och har bidragit med resurser i form av arbete, råd, stöd, kunskaper och information. En stark anknytning till föräldrarna influerar även andra sociala band, exempelvis genom ett åtagande i studier eller övertygelsen av samhällets normativa system. En stabil och förtroendefull relation till föräldrarna skapar således förutsättningar för de unga männen att stärka sina sociala band till resterande delar av samhället vilket kan förebygga en vidare kriminell livsstil.

Som ovan nämnts framgår det att familjeförhållanden är den avgörande faktor som skapar olika förutsättningar för ungdomarna. Det är av betydelse för ett förebyggande arbete med ungdomar inom det sociala arbetet att i ett tidigt skede fånga upp ungdomar som riskerar att utveckla ett kriminellt beteende eller förhindra utvecklingen av en grövre kriminell livsstil. Det kan läggas fokus på att hjälpa dessa ungdomar att stärka sitt sociala kapital, främst genom att förbättra relationen mellan ungdomen och dennes familjemedlemmar. På så vis kan förutsättningar skapas för ungdomar att använda sig av de resurser som finns tillgängliga inom dennes sociala nätverk och därmed stärka även andra sociala band i livet. Vidare kan ungdomar engageras i givande aktiviteter och deras anknytning till en positiv sysselsättning stärkas för att motverka en fortsatt kriminell utveckling vars konsekvenser kan vara sociala problem och utanförskap.

Vi är medvetna om att även individuella faktorer har haft en betydande roll för de deltagande i denna studie. Det har dock inte varit en dominerande faktor i studien. För vidare studier är det av vikt att undersöka mognadsprocesser och karaktärsdrag närmare. Informanterna uttryckte att deras stigande ålder påverkade de till att överväga sina handlingar i ett nytt perspektiv. De blev allt mer medvetna om sitt eget ansvar och den påverkan deras handlingar kan ha på andra människor. Chylicki (1992) nämner ett antal begrepp i sin forskning varav två av dem kan vara förslag på teoretiska perspektiv som studerar detta fenomen; *maturing out* som är skapad av kriminologerna Sheldon och Eleanor Gluecks samt *självkontrollteorin* grundad av Travis Hirschi och Michael R. Gottfredson. *Maturing out* förklarar att individer upphör med brott på grund av den ständiga oro och spänning som livsstilen innebär samt att åldern är den avgörande faktorn som påverkar de till att sluta med kriminella handlingar. Hirschi och Gottfredsons självkontrollteori betonar individuella personlighetsegenskaper som en betydande faktor för att individer väljer att sluta med kriminella aktiviteter. Forskarna har genomfört omfattande undersökningar i olika länder där det framgår att brottsbenägenhet hos individer är en oföränderlig individuell faktor som är internaliserad i unga år snarare än den kontinuerliga process social kontrollteori innebär. Skillnaden mellan dessa två är av betydelse, främst när det handlar om att undersöka lagöverträdare och upphörande med brott eller återfall i brott (Chylicki 1992:25; Nilsson 2002:19).

REFERENSLISTA

Otryckta källor:

Brottsförebyggande rådet (2009). *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling* (Elektronisk) Tillgänglig:

<http://www.bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b2980001575/2009_orsaker_till_brott_bland_unga.pdf> (2013-04-05)

Business Dictionary. (Elektronisk) Tillgänglig:

<<http://www.businessdictionary.com/definition/rational-choice-theory-RCT.html>> (2013-08-01)

Folkhälsoguiden (2005). *Socialt kapital i Stockholms läns kommuner och Stockholm stads stadsdelar* Tillgänglig:

<<http://www.folkhalsoguiden.se/upload/J%C3%A4mlik%20h%C3%A4lsa/Socialtkapital.pdf>> (2013-08-03)

Nationalencyklopedin. Tillgänglig:

<http://www.ne.se/sve/umgangeskrets?i_h_word=umg%c3%a4ngeskrets> (2013-05-03)

Nationalencyklopedin. Tillgänglig: <<http://www.ne.se/socialt-n%C3%A4tverk>> (2013-06-10)

Socialstyrelsen (2009). *Barn och unga som begår brott – handbok för socialtjänsten* (Elektronisk) Tillgänglig:

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8298/2009-101-3_20091013.pdf> (2013-04-25)

Socialstyrelsen (2008). *Insatser för unga lagöverträdare* (Elektronisk) Tillgänglig:

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8799/2008-126-58_200812658.pdf> (2013-04-05)

Socialstyrelsen (2012). *Samverkan i sociala insatsgrupper – vägledning för lokalt arbete i syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga* (Elektronisk)

Tillgänglig: <<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2012/2012-10-20>> (2013-04-07)

Svenska Akademien (2010). Tillgänglig:

<<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/show.phtml?filenr=1/127/174.html>> (2013-05-16)

Vetenskapsrådet (2002). *Vetenskapsrådets etiska principer*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (2013-04-12)

Tryckta källor:

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber

Bergström, Gunnar (2012). *Kriminalitet som livsstil*. Lund: Studentlitteratur

Bie, Kristin (2009). *Reflektionshandboken*. Malmö: Gleerups

Bryman, Alan (2006). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Börjesson, Bengt (2008). *Att förstå socialt arbete*. Malmö: Liber

Chylicki, Pawel (1992). *Att upphöra med brott*. Lund: Lund Univ. Press

Halvorsen, Knut (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Hirschi, Travis (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB

Lalander, Philip (2009). *Respekt: gatukultur, ny etnicitet och droger*. Malmö: Liber

Larsson S., Lilja J. & Mannheimer K. (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Moule Jr., Richard K., Decker, Scott H., and David C. Pyrooz.(2013). Social capital, the life course, and gangs. I: Chris L. Gibson and Marvin D. Krohn (Eds.) *Handbook of life course criminology: Emerging trends and directions for future research*. New York, NY: Springer Science + Business Media

Nilsson, Anders (2002). *Fånge i marginalen: Uppväxtvillkor, levnadsförhållanden och återfall i brott bland fångar*. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Nilsson, Anders och Estrada, Felipe (2009). *Kriminalitet och livschanser. Uppväxtvillkor, brottslighet och levnadsförhållanden som vuxen*. Arbetsrapport: Institutet för framtidsstudier

Peterson A., Svensson L. & Addo T. (2003). *Ungdomar i vardagens väv*. Lund: Studentlitteratur

Repstad, Pål (2007). *Närhet och distans – kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Ring, Jonas (1999). *Hem och skola, kamrater och brott*. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Rydén-Lodi, Birgitta (2008). *Lyckas mot alla odds: protektiva faktorer vid upphörandeprocessen vid brottslig verksamhet*. Stockholm: Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Sernhede, Ove (2007). *Alienation is My Nation: Hiphop och ungas mäns utanförskap i det nya Sverige*. Stockholm: Ordfront

Thurén, Torsten (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber

Bilaga 1

Informationsbrev

Vi är två studenter, Sandra Rhawi och Mehrdokht Jorjani, som går programmet Socialt arbete med storstadsprofil på Södertörns högskola. Vi skriver ett examensarbete som beräknas bli färdigt i juni. Det som undersöks är hur olika sociala faktorer påverkar unga män i förorten att ta sig ur en kriminell livsstil.

Intervjun som kommer att genomföras förutsätter ditt samtycke och deltagande är frivilligt vilket innebär att du när som helst kan dra dig ur undersökningen. Intervjun kommer att spelas in och materialet kommer endast användas i forskningssyfte, det insamlade materialet kommer att raderas efter avslutad undersökning. Vidare försäkrar vi dig att du kommer vara anonym, vilket innebär att ingen förutom vi två studenter kommer att ha möjlighet till att avslöja er identitet.

Intervjun kommer att ta ungefär 40-60 minuter. Vi hoppas att ni känner er motiverade till att medverka i vår studie och dela mer er av era erfarenheter och upplevelser kring studiens ämne då det är just det vi är intresserade av. Ert medverkande i studien är till stor hjälp för oss och vi tackar dig på förhand.

Vid eventuella frågor kan ni kontakta oss genom följande uppgifter:

Sandra Rhawi
Tel: xxxxxxxx
Mail: xxx.xxx@yy.yy

Mehrdokht Jorjani
Tel: xxxxxxxx
Mail: xxx.xxx@yy.yy

Med vänliga hälsningar,

Sandra Rhawi och Mehrdokht Jorjani

Bilaga 2

Intervjuguide

Bakgrundsfrågor: Namn, ålder, nuvarande sysselsättning (studier, arbete)

- Hur såg ditt liv ut då?
- Hur ser ditt liv ut idag?

Familjeförhållanden:

- Hur ser din familj ut? (Syskon, bor ihop/skilda?)
- Vad hade dina föräldrar/syskon för sysselsättning under denna period?
- Vem/vilka bodde du med under denna period?
- Visste din familj om din kriminella livsstil? I så fall till vilken utsträckning?
- I sådana fall, vad hade det för konsekvenser?

Umgängeskrets:

- Hur många av dina vänner höll på med kriminella aktiviteter under denna period?
- Fanns det någon/några personer som påverkade dig till att utföra kriminella aktiviteter?
- Var det vanligt förekommande att personer i ditt område höll på med kriminella aktiviteter?

Sysselsättning (arbete och studier):

- Hade du skola och/eller arbete under denna period?
- Såg du skolan som betydelsefullt?
- Var du närvarande i skolan/på arbetsplatsen?
- Klarade du av ämnena under skolgången?
- Fanns det någon kontakt mellan föräldrar och skola?
- Höll din umgängeskrets i skolan/arbetsplatsen på med kriminella aktiviteter? Umgicks du med samma personer utanför skolan?

Var det någon speciell händelse/situation/person i familj, umgängeskrets eller skolan som påverkade dig att sluta med kriminella aktiviteter?

Berätta själv vad du tror kan ha påverkat eller orsakat att du dragit dig ur den kriminella livsstilen?

Om någon/några av dina föredetta kriminella vänner fortsatt med den kriminella livsstilen, vad tror du att det beror på?

Vad tror du att de hade behövt för att ta sig ur kriminaliteten?